TC.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

COĞRAFYA ORTA ÖĞRETİM PROGRAMININ ÜSTÜN YETENEKLİ EĞİTİM-ÖĞRETİM PROGRAMI BECERİLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE BECERİ GELİŞTİRİLMESİ

Evren DENİZ

(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2020

TC.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

COĞRAFYA ORTA ÖĞRETİM PROGRAMININ ÜSTÜN YETENEKLİ EĞİTİM-ÖĞRETİM PROGRAMI BECERİLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ VE BECERİ GELİŞTİRİLMESİ

THE EVALUATION AND SKİLLDEVELOPMENT OF GEOGRAPHY SECONDARY EDUCATİON PROGRAM İN TERMS OF GİFTED EDUCATİON PROGRAMS SKİLLS

Evren DENİZ

(Yüksek Lisans Tezi)

DANIŞMAN:

Prof. Dr. Mehmet ÜNLÜ

İstanbul, 2020

ETİK BEYANI

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım çalışmamda;

- Sunduğum bilgileri, dokümanları ve verileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Çalışmamda yararlandığım eserlerin tamamına atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Elde ettiğim verilerde ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı bildirir, aksi bir durumda aleyhimde doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

21/09/2020

(İmza)

EVREN DENİZ

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, üstün yetenekli öğrenciler ile normal gelişim gösteren akranlarının bir arada bulunduğu sınıflarda coğrafya dersine göre bir programın olmayışı ve üstün yetenekli öğrencilerin derslerine giren öğretmenlerin uygulamada yaşadığı sıkıntılar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu amaçla coğrafya dersinde 9. Sınıf "İklim Bilgisi" ünitesi zenginleştirilmiş öğretim programına uygun olarak yeniden hazırlanmıştır. Araştırmada, günümüzde uygulanmakta olan coğrafya öğretim programına ilişkin eleştirel bir değerlendirme yapılmıştır. Günümüzde uygulanan öğretim programlarının iyileştirilmesi için yapılması gerekenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tez çalışmam sırasında çalışma konusunun belirlenmesi ve çalışmanın hazırlanma sürecinin her aşamasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici ve destek olan değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Mehmet Ünlü'ye, değerli hocalarım Doç.Dr. Ali Osman Kocalar ile Doç. Dr. Vedat Şahin'e, desteğini her daim hissettiren Mersin Bahçeşehir Koleji idarecilerinden başta Ceren Şaşmaz olmak üzere tüm öğretmen arkadaşlarıma, değerli zamanlarını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan Ayşe Göksu Kumcu, Ayşegül Teker ve Sinem Özmen'e, bana olan güvenlerini hiç kaybetmeyen aileme teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Bu çalışma, üstün yetenekli öğrenciler ile normal gelişim gösteren akranlarının bir arada bulunduğu sınıflarda coğrafya dersine göre bir programın olmayışı ve üstün yetenekli öğrencilerin derslerine giren öğretmenlerin uygulamada yaşadığı sıkıntılar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu amaçla coğrafya dersinde 9. Sınıf "İklim Bilgisi" ünitesi zenginleştirilmiş öğretim programına uygun olarak yeniden hazırlanmıştır. Araştırmada, günümüzde uygulanmakta olan coğrafya öğretim programına ilişkin eleştirel bir değerlendirme yapılmıştır. Günümüzde uygulanan öğretim programlarının iyileştirilmesi için yapılması gerekenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Eylem araştırması yöntem olarak belirlenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı Mersin ili Toroslar ilçesindeki özel bir Anadolu lisesinde kayıtlı ve "Bilimsel Yetenekleri Fark Ettirme" programına kayıtlı üstün yetenekli olarak tanılanmış 5 öğrenci ile 15 normal gelişim gösteren öğrenci olmak üzere toplamda 20 öğrenci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırma dört haftalık sürede haftada iki ders (80 dakika) olarak belirlenmiştir. Derslere katılım gösteren 20 öğrencinin verileri değerlendirmeye alınmıştır.

Yapılandırılmış görüşme formları, yansıtıcı günlükler ve araştırmacı notları araştırmanın veri toplama araçlarıdır.

Araştırma bulgularına göre, üstün yetenekli öğrencilerle, normal gelişim gösteren akranlarının bir arada bulunduğu sınıflarda zenginleştirilen programın öğrencilerin derse olan ilgilerini ve dersteki başarılarını arttırdığı görülmüştür. Araştırmacı notları ve öğrenci görüşleri, öğrencilerin daha önceki derslerinden farklı olarak uygulamalı ders işlemeleri, söz konusu uygulamalara katılmaktan, öğrendiklerini günlük hayatla ilişkilendirmekten keyif aldıklarını göstermiştir. Öğrencilerin öğrendikleri bilgileri yapılandırarak öğrenmelerinin daha kalıcı olduğu görülmüştür. Alanda bulunan araştırmacı ve uygulayıcılara dönük etkin program oluşturma, geliştirme ve uygulama süreci ile ilgili önerilere çalışmada yer verilmiştir.

Anahtar sözcükler: Coğrafya, üstün yetenekli, zenginleştirilmiş öğretim, orta öğretim, eğitim.

ABSTRACT

This study has been prepared by considering the lack of a program according to the Geography lesson in the classroom where gifted students and their peers with normal development are present and the difficulties experienced by teachers who enter the lessons of gifted students in practice. For this purpose, the 9th grade'' Climate Information'' unit in the Geography course was re-prepared in accordance with the enriched curriculum. In the research, a critical evaluation was made regarding the Geography curriculum that is being implemented today. It is aimed to determine what needs to be done to improve the curriculum applied today. Action research has been determined as a method. A total of 20 students, including 5 students who were registered as a gifted students and 15 students with normal development, who were enrolled in the Private Mersin Bahçeşehir Anatolian High School in the Toroslar district of Mersin Province under the Ministry of National Education(MEB) and registered in the '' Scientific Ability Awareness'' program.The study was determined as two lessons(80 minutes) per week over a four-week period. The data of 20 students who attended the classes were evaluated.Structured interview forms,reflective diaries and researcher's notes are the data collection tools of the research. According to the findings of the research, the program enriched in classrooms with talented students and non-gifted students' interest in the lesson and their success in the lesson. Researcher notes and student views showed that students enjoyed practicing lessons differently from their previous lessons, participating in these applications and associating what they learned with daily life. It was seen that students' learning was more permanent by structuring the information they learned. Suggestions about effective program creation/development and implementation process for researchers and practitioners in the field are included in the study.

Keywords: Geography, Gifted, Enriched education, Secondary education, Education

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI……i

TEŞEKKÜR ……...……ii

ÖZET……iii

ABSTRACT……...……iv

ŞEKİLLER LİSTESİ……...……vii

TABLOLAR LİSTESİ……viii

KISALTMALAR……ix

BÖLÜM I: GİRİŞ……...1

1.1. Problem Durumu……1

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi……..……4

1.3. Sınırlılıklar……4

1.4. Araştırmanın varsayımları……6

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kavramsal Temeller……7

2.1.1. Eğitim…….……7

2.1.2. Üstün Yetenekli Nedir?.....8

2.1.3. Üstün Yetenekli Çocukların Tanılanması…….……..9

2.1.4. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Özellikleri…….…10

2.1.5. Üstün Yetenekli Öğrenciler Nasıl Öğrenir?.....11

2.1.6. Üstün Yetenekliliğin Sorunlara Yol Açtığı Zamanlar…….11

2.1.7. Üstün Yetenekli Çocukların Problemleri…….12

2.1.8. Üstün Yetenekli Öğrencilerin İhtiyaçları…….13

2.1.9. Yeteneklerin Geliştirilmesi……...….14

2.1.10. Eğitimde Üstün Yeteneklilik……...….15

2.1.10.1. Üstün Yetenekliler İçin Farklılaştırılmış Bir Sınıf Yaratmak…17

2.1.10.2. Öğretmende Bulunması Gereken Özellikler……..19

2.1.10.3. Eğitimde Dikkat Edilmesi Gerekenler……...……20

2.1.10.4. Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi……21

2.1.11 Öğretim Programının Hazırlanması……..24

2.1.12. Türkiye'de Üstün Yetenekli Olmak…….26

2.1.13. Coğrafya Eğitimi…….27

2.1.13.1. Coğrafi Beceriler ve Coğrafi Becerileri Kazanma Yolları

2.2 Türkiye'de Yapılmış Araştırmalar……..32

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi…….35

3.2. Çalışma Grubu……..35

3.3. Veri Toplama Araçları……..36

3.3.1. Yapılandırılmış Görüşme Formu…….36

3.3.2. Yansıtıcı Günlük……..……37

3.3.3. Araştırmacı Notları…….37

3.3.4. Öz Değerlendirme Formu……37

3.4. Programın Uygulama Süreci……..38

3.4.1. Programın birinci haftasındaki uygulama süreci…….38

3.4.2. Programın ikinci haftasındaki uygulama süreci……..41

3.4.3. Programın üçüncü haftasındaki uygulama süreci……46

3.4.4. Programın dördüncü haftasındaki uygulama süreci…….49

3.5. Verilerin işlenmesi ve çözümlenmesi……..50

BÖLÜM IV: BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma…….51

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma……52

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma……53

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma……54

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma…….55

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma……..57

4.7. Yedince Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma……57

BÖLÜM V: SONUÇLAR VE TARTIŞMA

5.1. Sonuçlar ve Tartışma……59

KAYNAKÇA…….. 64

EKLER…….70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Bloom'un Bilişsel Taksonomisi……22

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Coğrafi bilginin analizi ve sonuçları……..…..29

Tablo 2. Coğrafi beceriler…….……..30

Tablo 3. Genel beceriler ve coğrafi beceriler……..31

KISALTMALAR

BİLSEM : Bilim Sanat Merkezi……

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı……

IQ : Akademik Zeka…….

BÖLÜM I: GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, çalışmanın amaç ve önemi, sayıltı ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Çağdaş gelişmelerin yaşamımıza sunduğu olanaklardan yararlanma arzusu ülkelerin kalkınma hamlesi için itici bir güç olmaktadır. Günümüz insanı ihtiyaçlarını en nitelikli ve etkili bir biçimde gidermek isteğindedir. Eğitim, sağlık, güvenlik, barınma gibi ihtiyaçların karşılanma düzeyi ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Bu noktada toplumların sosyal-ekonomik ve kültürel açıdan bulunduğu düzey ile ulaşmak istediği düzey arasındaki fark nedir? "Bu fark nasıl giderilecek?" soruları öne çıkmaktadır. Bu sorular kalkınma yolunda seçilen yöntem yaklaşımla da ilgilidir. Hiç kuşkusuz yöntem ve yaklaşımımız ne olursa olsun kalkınma sürecinde sahip olduğumuz en değerli kaynağımız insandır. Çünkü bizi çağdaş uygarlığın kazanımlarına ulaştıracak olan da bu kazanımlardan yararlanacak olan da insandır. O halde kalkınma sürecinde öncelikle kendimizden başlayarak insanı istenilen yönde değiştirmeliyiz (Şeker, 2013).

Eğitim bir toplumun kalkınmasındaki en temel unsurdur. Ülgen (1997:6) farklı özellikte olan öğrenenlerin farklı eğitim ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir. Her öğrencinin farklı öğrenme tarzının olmasından dolayı onu karşılayabilecek bir öğretim planının oluşturulması öğrenmenin etkisini arttırır ve aynı zamanda eğitiminde eşitlik ilkesinin uygulanmasını sağlar. Farklı öğrenme potansiyeli olan öğrencilere eğitimde fırsat eşitliğini tanımak, herkese var olan potansiyelini gerçekleştirme şansını verecektir. “Gelişimde bireysel farklılıklar vardır” ilkesinin günümüz uygar toplumların öğretim programlarında yer aldığı görülmektedir. Üstün yetenekli öğrenciler farklı gruplardan bir tanesidir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de normal gelişim gösteren öğrencilerle üstün yetenekli öğrencilerin bir arada öğrenim gördüğü gerçeğine dayanarak bu gruplara uygun esnek bir program hazırlanması ihtiyacı bulunmaktadır.

Literatürde üstün yeteneklilik tanımı; çevresindekiler ve yaşıtlarına göre çok daha hızlıca anlayan ve öğrenen, iyi hafıza ve gelişmiş hayal gücüne sahip, entelektüel,

üretken, yaratıcı ve sanatsal performansı yüksek, fen, sosyal, matematik gibi belirli alanlarda olağanüstü potansiyele sahip, duyarlı, problemleri çözme konusunda yetenekli, liderlik özellikleri bulunan bireyler üstün yetenekli olarak tanımlanmaktadır ve bu şekilde kabul edilmektedirler (Akt.Ross, 1993: 26; Heller, 2004: 308). Tanımda belirtilen özellikler sadece doğuştan gelen yetiler olmayıp kişinin bulunduğu çevresel faktörler de etkilidir. Çalışmalar kanıtlamıştır ki bu özellikler kişide doğuştan var olsa bile bulunduğu sosyal çevre üstün yapıya sahip değilse ve üstün sosyal çevre içerisindeki olanaklardan yararlanamıyorsa bahsi geçen üstün yeteneklilik özelliklerini ortaya çıkaramaz. Çocuk ya da ergen doğru bir zamanda doğru öğretmenle karşılaştığında kendisinde var olan üstün yeteneklilik özelliklerini ortaya çıkartıp başarılarını destekleyebilir.

Ataman'a (2004) göre üstün yetenekli çocuklar eğitim sisteminin olanaklarından yeterince yararlanamamaktadır. Toplum, üstün yetenekli çocukların eğitilmesinde göstermesi gereken hassasiyeti gösterememektedir. Söz konusu üstün yetenekli çocuklar olduğunda, bu çocukların her konuda başarılı olabileceği düşünülmektedir. Hatta bu çocukların başarısız olmalarının imkân dahilinde olmadığı düşünülmektedir. Oysaki düşünülenin aksine üstün yetenekli kişiler her alanda başarılı olmayabilir. Günümüzde şanslı olan çocuk keşfedilip topluma kazandırılırken tam tersi durumda toplumda kaybolabilir. Her çocuğa uygun bir eğitim verilmesi toplumların gelişmesindeki en önemli basamaktır. Bunun için de başta aileler olmak üzere çevre, okul, öğretmen iş birliği ile bu çocukların yönlendirilmesi gerekmektedir. Üstün yetenekli öğrenciler, aynı zaman içerisinde gelişimleri de farklı olduğundan bu farklılığa dikkat edilerek desteklenmelidir.

Yapılan araştırmalarda üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarına yönelik bir eğitimin gerekliliğine işaret etmektedir (Akt. Gür,2017). Ancak eğitimsel uygulamaları sadece yazılı birtakım prosedürler olarak sisteme yerleştirmek yanlıştır. Öncelikle eğitim süreci içerisinde yer alan kişilerin bu konuda yetiştirilmesi esas alınmalıdır. Öğretmen süreç içerisinde yer almazsa veya sürece etkin bir şekilde katılmazsa etkili bir gelişme elde edilemeyeceği vurgulanmakta ve öğretmenin önemine işaret edilmektedir. Okulların değişmesi için, içinde bulunan insanlar da kendilerini geliştirmek zorundadırlar. Sadece

sistemi veya uygulamaları değiştirmek eğitim sürecinde yer alan kişiler kendilerini geliştirmedikten sonra fazla bir anlam ifade etmemektedir (Akt. Gür,2017).

Onlarca yıldır okullarda üstün yetenekli öğrencilere eğitim imkânları sağlamak için yönetmelik ve müfredat değişiklikleri yapılarak hızlandırma, ayrı eğitim ve zenginleştirme uygulamaları çeşitli şekillerde kullanılagelmiştir. Bununla birlikte ne yazık ki bu uygulamalar başlı başına ayrı bir programmış gibi düşünülmektedir. Oysa üstün yeteneklilere yönelik eğitim programları verdikleri hizmetin bir parçası olarak hızlandırma, ayrı eğitim (gruplama) ve zenginleştirmeyi içermelidir (Clark, 2015:290, Akt. Gür,20017).

Üstün yetenekli çocuklar farklı gelişim gösterdiklerinden, sosyal ve duygusal açıdan desteklenmeleri için normal gelişim gösteren yaşıtları ile bir arada bulunmaları oldukça önemlidir. Bu çalışmanın temel odağı; üstün yetenekli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranları ile birlikte aynı sınıfta eğitim görürken etkili öğrenme ortamını geliştirmek, öğrenmeye yönelik ilgilerini ve güdülenmelerini sağlamak amacıyla beceri geliştirmektir.

Araştırmada problem cümlesi şudur: Coğrafya orta öğretim programı, üstün yetenekli eğitim-öğretim programı ile ne kadar örtüşmektedir ve üstün yeteneklilerin normal gelişim gösteren akranları ile aynı sınıfta coğrafya dersinde etkili öğrenme ortamı nasıl geliştirilebilir?

Alt problemler:

1. Akranlarından gelişim açısından farklı özelliklere sahip üstün yetenekli çocukların eğitiminde coğrafya öğretiminin önemi nedir?

2. Üstün yetenekli öğrencilerin öğrenmeye yönelik ilgilerini ve güdülerini sağlamak amacıyla farklılaştırılmış sınıf nasıl oluşturulur?

3. Coğrafya eğitiminin üstün yeteneklilere aktarımı nasıl olmalıdır?

4. Üstün yeteneklilerin coğrafya dersini anlama yolları nelerdir?

5. Üstün yetenekliler için coğrafya dersi açısından;

- Ne öğretelim?
- Nasıl öğretelim?

6. Üstün yeteneklilerde coğrafya eğitimin amacı ne olmalıdır?

7. Üstün yetenekliler aynı yaş grupları içerisinde, normal sınıflarda, programların gereksinimlerine cevap vermesi yönünde çeşitlilik kazandırılması ile uygulanan zenginleştirme çalışması, coğrafya dersi ile nasıl bütünleştirilebilir?

Coğrafya öğretim programında tespit edilen eksiklikler göz önüne alınarak hazırlanan bu araştırmanın amacı 9. sınıfta üstün yetenekli olan ve akranlarına göre normal gelişim gösteren öğrencilerin bulunduğu normal sınıf ortamında "İklim Bilgisi" ünitesi içerisinde yer alan "*Nemlilik ve Yağış"* ve "*Büyük İklim Tipleri"* konularını içeren coğrafya dersi program modeli hazırlamaktır. Çalışmanın, coğrafya öğretimine katkı sağlanması, bundan sonra yapılacak çalışmalara öncülük etmesi beklenmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Eğitim, insanların yıllarca elde ettiği birikimini nesilden nesile aktarması ile ortaya çıkmış, zaman içinde sürekli değişikliğe uğrayarak kurumsallaşmıştır. Bireyler üzerinde hedeflenen davranışların nasıl kazandırılacağı, eğitimin kurumsallaşması ile birlikte ortaya çıkan en önemli sorun olmuştur. Bireylere kazandırılacak hedef davranışlar yıllarca aktif öğretmen-pasif öğrenci olarak belirlenmiş, öğretmenler bilgiyi aktaran, öğrenci ise pasif olarak bilgiyi alan olarak düşünülmüştür. Bu nedenle öğrenciler derste öğrendiklerini içselleştirememekte, gerçek hayatla ilişkilendirememektedir. Günümüzde teknolojinin hızla ilerlediği ve öğrencilerin de bu teknoloji ile iç içe oldukları unutulmamalıdır. Bu nedenle öğretmenler de gelişen teknolojiye uygun ders materyalleri kullanmalı ve kendilerini sürekli güncellemeleri gerekmektedir.

Bireyin ne öğrendiğinin farkında olması ve öğrendiklerini doğru şekilde uygulayabilmesi günümüz eğitim sisteminin amacıdır. Bu sebeple bireylerin bilgiye nasıl ulaşacağı ve öğrenme ile ilgili temel becerileri kazanabilmesi için "neyi- nasıl

öğrendiğini" ve "öğrenme yollarını" bilmesi gerekir. Bu sebeple öğretmenlerin, öğrencilere öğrenme ile ilgili temel becerileri nasıl kazandıracağını, neyi nasıl öğreteceğini ve her öğrencinin nasıl öğrendiğini ve öğrenme yollarını bilerek ders hazırlıklarını yapmalıdır.

Üstün yetenekli öğrenciler ile ilgili çalışmalar Türkiye'de uzun yıllardır devam etmektedir. Ancak bu çalışmaların oldukça sınırlı ve yetersiz olduğu görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki Bilim ve Sanat Merkezleri, ilköğretimde mevsimlik programlar ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı fen liselerinde söz konusu öğrencilere yönelik kısmen çalışmalar yapılmaktadır. Ancak tüm bu sayılan kurumların öğrenci kontenjanları oldukça sınırlı olup tüm öğrencilere ulaşılamadığı bilinmektedir.

Sağlıklı düşünebilen ve üretebilen bireylerin gelişiminde eğitim önemli bir faktördür. Üstün yetenekliler normal gelişim gösteren akranları ile bir arada bulundukları sınıf ortamlarında doğru program uygulanmadığı taktirde birtakım olumsuzluklar yaşamaktadırlar. Bu nedenle üstün yetenekli öğrencilere sınıf ortamında kapasitelerini kullanabilme fırsatları verilmelidir. Yurt dışında üstün yetenekli öğrencilerle normal gelişim gösteren akranlarının bir arada bulunduğu sınıflarda tüm öğrencilerin gereksinimlerine cevap verecek farklı uygulamalar bulunmaktadır. En yaygın şekilde uygulanan program, zenginleştirmedir. Oysaki günümüz eğitim sisteminde müfredat ve müfredatın uygulanış biçimi normal gelişim gösteren öğrencilere göre hazırlandığından üstün yetenekli öğrenciler bu programdan yeteri kadar verim alamamaktadırlar. Bu öğrenciler daha verimli olabilecekleri kendilerine uygun bir müfredat uygulamasına ihtiyaç duymaktadırlar. Zenginleştirme öğretim programı modelinin, üstün yetenekli öğrencilerin eğitim-öğretim programına eklenmesi ve orta öğretim coğrafya dersinde uygulanması gerekmektedir.

Öğretmenler; sınıfta kolayca sıkılan, dikkatleri dağılan hatta uygulanan programa katılmayı reddeden üstün yetenekli çocukları programa nasıl dâhil edebilecekleri, onların dikkatlerini nasıl çekebilecekleri konusunda zorluklar yaşayabilmektedirler. Özellikle üstün yetenekli çocuklar konusunda fazla deneyimi bulunmayan öğretmenler; üstün yetenekli çocuğa yönelik aktiviteler geliştirdikleri zaman, diğer çocukların bu aktivitelere katılmakta zorlanacağı görüşüne sahip olabilmektedirler (Potrer,2005;

Gür,2012, Akt. Gür,2017). Bu nedenle sınıfta bulunan üstün yetenekli olan ve akranlarına göre normal gelişim gösteren tüm çocukların katılmaktan hoşnut olacağı, her çocuğun bireysel olarak kendisini geliştirebileceği ve her bir çocuğun kendi becerileri doğrultusunda ürünler ortaya çıkarabilme esnekliği olan aktivitelere ihtiyaç duymaktadırlar (Gür,2006; Gür ve Temel, 2010, Akt.Gür,2017). Coğrafya derslerinin uygulamalı olarak işlenmesi üstün yetenekli öğrencilerin olumlu ya da olumsuz düşüncelerini ortaya çıkarmak açısından önemlidir.

1.3. Sınırlılıklar

Araştırma 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılı bahar dönemi ile sınırlıdır. Araştırma 9. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır. Araştırma Mersin ili özel Anadolu lisesinde kayıtlı öğrenciler ile sınırlıdır. Araştırma 9. sınıfta öğrenim gören üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin bir arada bulunduğu sınıfta coğrafya dersinde etkili öğrenme ortamı ve coğrafi becerilerin kazandırılması ile sınırlıdır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Öğrenciler gönüllü olarak çalışmaya katılmış olup yansız ve samimi biçimde soruları cevapladıkları varsayılmıştır.

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kavramsal Çerçeve

Bu kısımda**;** üstün yetenekli öğrencilere tanı konulması, üstün yeteneklilik, üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri ve eğitim ihtiyaçları konularına değinilmiştir. Bu nedenle "Eğitim nedir? Eğitim programı nedir?" sorularına cevap aranmış, üstün yetenekli öğrencilere yönelik literatürde yer alan çalışma ve modeller değerlendirilerek söz konusu öğrencilerin eğitilmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar ve üstün yetenekli öğrencilerde coğrafya öğretimine yer verilmiştir.

2.1.1. Eğitim

Eğitim, genel olarak bireyin kendi yaşantısı yolu ile davranışlarında değişiklikler yapma sürecidir (Şeker, 2013).

Eğitimin genel tanımında bulunan yaşantı bireyin sosyal çevresiyle olan etkileşiminin, bireyde oluşturduğu izlenim olarak tanımlanır (Demirel, 2003). Eğitimin genel tanımında bulunan diğer bir kavram ise davranıştır. Davranış, organizmanın her bir hareketidir. Eğitim açısından bakıldığında davranışın gözlemlenebilir, ölçülebilir, talep edilebilir olması koşulları aranmaktadır (Demirel, 2003).

Eğitim, insanların var olduğu ilk çağdan itibaren olmasına karşın bilimsel olarak gelişmesi oldukça zaman almıştır. Eğitim, belirli amaçlar esas alınarak insan davranışlarının sistematik olarak değiştirilip geliştirilmesinin kural ve ilkelerini bulma teknikleri geliştirmeye çalışan bilim dalıdır (Akman & Erden, 2012). Eğitimin temel odağını, eğitimde amaçları belirlemekle başlar. Bununla birlikte “Bireyler niçin eğitiliyor?” sorusuna cevap aranır.

Eğitim programı, eğitim kurumunda düzenlenen etkinlikler önceden oluşturulan plan ve program esas alınarak yürütülür. Bu yüzden tüm kurumlar önceden hazırlanan yazılı hale getirilen eğitim içeriklerini uygular (Akt. Yüksel, 2002:362). Eğitim programı ne olursa olsun eğitim programı hazırlanacağında, bazı sorulara cevap vermek gerekmektedir.

Bireyler ne öğrenecek?

Bireyler neden öğrenecek?

Bireyler nasıl öğrenecek, öğretilecek?

Bireylerin ne öğrendiği ya da ne kadar öğrendiği nasıl anlaşılacak?

gibi sorulara cevap verebilecek nitelikte olmalıdır. Bu soruların cevapları doğrultusunda hazırlanan eğitim programının ögeleri de belirlenmiş olacaktır.

2.1.2. Üstün Yetenekli Nedir?

Üstün yetenekli kavramını anlamak için bu konuda araştırma yaparken bu terim hakkında birçok farklı tanım bulmamız olasıdır. Öyle görünüyor ki üstün zekâlılık ve yeteneklilik konusunda herkesin kendisine ait fikirleri bulunmaktadır. Bu durum, bu haliyle, üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler hakkında ne yapılması gerektiği ile ilgili kararları etkilemektedir. Bu yüzden üstün zekâlı ve yetenekli kavramı konusunda, onları nasıl eğiteceklerine dair kararlar almadan önce araştırma temelli bir anlayış geliştirmek çok önemlidir (Conklin, W.&Frei, S., 2016, s.16).

Üstün yetenekliliği tanımlama arayışı geçen yüzyıl boyunca değişiklik göstermiştir. Geçmişte, üstün zekâlılık ve yeteneklilik terimi IQ ile yakın ilişkiliydi. 20. Yüzyıl başlarında Lewis Terman ilk zekâ testini geliştirerek daha çok analitik becerilere ve hafızaya odaklandı. 1971'de Marland Kongre Raporu, üstün yetenekliliğin genel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcılık, üretkenlik, liderlik, görsel ve sahne sanatları ve psiko-motor yetenek olarak altı alanın çerçevesini çizdi. Renzulli, üstün yetenekli bir bireyi şu özelliklerle tanımladı: Ortalamanın üzerinde fakat daha yüksekte olmasına gerek olmayan, genel yetenek; yüksek düzeyde göreve bağlılık ve yaratıcılık. Renzulli "üstün zekâlı ve yetenekli öğrenci" terimi yerine "üstün davranışlar" terimini tercih etti ve okulların tüm öğrencilerin eğitimini zenginleştirmesi gerektiğine inandı (Renzulli,1994; Renzulli&Reis,1996). Howard Gardner tek tip genel zekâya karşı çıkmış," Aklın çerçeveleri: Çoklu zekâ kuramı" adlı kitabında yedi çeşit zekâ türünden bahsetmiştir: Dilsel, matematiksel, kinestetik, müziksel, kişilerarası, öze dönük ve

uzamsal. Daha sonra Gardner doğal zekâyı buna eklemiş ve halen de bu zekâ türlerine yenilerinin eklenebileceğini ifade etmiştir (Gardner,2003).

Günümüzde üstün yeteneklilik konusunda çalışan birçok araştırmacı üstün zekâlı ve yetenekli olmanın birçok yolu olduğunu kabul etmektedir. Beyin araştırmaları uzmanları, insan evrimini benzersiz kılan özelliğini hayat boyu devam eden 'nörolastisite' (beyin esnekliği ve sürekli gelişim) olduğu belirtiyor. Diğer bir deyişle, beyin kullandıkça değişen ve güçlenen bir kastır. Zekâ, öğrencilerin bütün alanlardaki yeteneğini etkileyen tek bir nitelik değildir. Araştırmacılar şuna katılmaktadır ki bir öğrenci sosyal bilimlerde üstün yetenekliyken matematikte olmayabilir. Bazıları müzikte yetenekli iken yazmada olmayabilir. Beyin geliştikçe ve öğrenciler öğrenme için daha fazla zaman harcadıkça, belirli bir alanda üstün yetenekli olmaları mümkündür. Sıkı ve düzenli çalışma, motivasyonunu yitirmeme potansiyelin yeteneğe dönüşmesinde çok daha önemlidir (Eriş, 2017).

Üstün yeteneklilik, becerileri çarçabuk geliştirmek veya bunları gelişimsel köşe taşlarından daha erken ortaya koymaktan ibaret değildir; "üstün yetenekliler" fazlaca meraklı, sürekli sorular üreten, çabuk öğrenen ve kolay hatırlayan ve dünya hakkında yaşıtlarından daha farklı düşünen çocuklardır. Üstün yetenekli öğrenciler bir ya da birkaç alanda üstün olabilirler. Üstün yetenekliliği fark etmek ve beslemek önemlidir. Bu sayede yetenekler kaybolmadan veya daha az fark edilebilir duruma gelmeden onlara cevap verilmelidir (Smutney,2000).

2.1.3. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Tanılanması

Üstün yetenekli bireyin tanılanması, onlara sunulacak eğitimin içeriğini belirlemek açısından büyük önem arz etmektedir. Tanılama ile onların güçlü ve zayıf yönleri, gereksinimleri belirlenerek öğrencinin motivasyonunu yitirmemesi ve var olan yeteneğini üst düzeyde kullanması açısından önemlidir.

Üstün yetenekli bireylerin tanılanmasında çok farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden biri olan zekâ ölçekleri en fazla kullanılan ölçek türüdür. Zekâ ölçekleri belirli bir puan aralığına göre değerlendirilmektedir. Bu ölçekler belirli bir kültür düzeyi

dikkate alınarak hazırlandığından ve belirlenen puanın altında kalanların alt yeterlilikte değerlendirilmesi nedeniyle gerçek ölçüm sağlayamamaktadır. Bu nedenle çocukların yeteneklerinin belirlenebilmesi için farklı ölçüm yöntemleri de kullanılmaya başlanmıştır. Bu yöntemlerden bazıları:

- Grup zeka testleri
- Öğretmen görüşü
- Notların bulunduğu okul kayıtları
- Kişisel zekâ testleri
- Olgunluk ve sosyal beceri
- Aile görüşü

Üstün yetenekli çocukların belirlenmesinde en büyük rol, öğretmene düşmektedir. Fakat kalabalık sınıflarda öğretmenlerin üstün yetenekli çocukları fark etmesi zor olabilir. Çünkü üstün yetenekli çocuklar her alanda başarılı olmayabilirler. Akademik anlamda bazı dersleri çok iyi olup bazı derslerde zorlanabilirler. Çok hareketli yerinde duramayan üstün yetenekliler olduğu gibi içine kapanık sosyalleşemeyenler olabilir. Bu tür problemler öğretmenler için yanıltıcı faktörlerdir ve öğrencilerin yeteneklerinin gizil kalmasına neden olabilir. Bu nedenler üstün yetenekli öğrencinin doğru tanılanmasında oldukça önemlidir. Ayrıca doğru tanılamanın yapılmaması durumunda aslında üstün yetenekli olmayan öğrencinin üstün yetenekli olarak tanılanması öğrencinin kendine güvenini yitirmesine, çevresi tarafından da haksız beklentilere yol açacaktır.

2.1.4. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Özellikleri

Üstün yetenekli öğrenciler yaşıtlarına göre farklı özellikte olduğu yapılan araştırmalar sonucu belirlenmiştir. Bu farklılıklar bireylerin kalıtsal ve çevresel faktörlerine bağlı olarak değişse de araştırmalar üstün yetenekli bireylerin ortak özelliklerini belirlemişlerdir.

1. Üstün yetenekli öğrenciler, yeni bir bilgiyi ortalama bir öğrenciden daha kısa bir sürede öğrenir ve daha kısa bir sürede hatırlamaya yatkındır.

2. Üstün yetenekli öğrenciler, kavramları ve fikirleri kendi yaşıtları olan ortalama bir öğrenciden daha karmaşık ve öz düzeyde gözlemleyebilirler.

3. Zaman zaman üstün yetenekli öğrenciler, üstün yetenekliliğin daha fazla iş anlamına geldiğini düşündüklerinde üstün yetenekli olmamayı öğrenirler.

4. Üstün yetenekli öğrenciler, bazı konularda daha fazla ilgilidirler ve yeni bir materyalle çalışmaya geçmeden önce belli bir konuda çok fazla zaman harcarlar.

5. Üstün yetenekli öğrenciler, yaratıcılıklarını geliştirmek için kendini ifade etme fırsatlarına ihtiyaç duyarlar.

6. Üstün yetenekli bireyler de herkes gibi zekâlarını farklı şekilde gösterebilecekleri farklı özelliklere sahiptir.

Öğretmen daha kısa bir zaman diliminde öğrendiklerini anlayınca üstün yetenekli öğrencilerin yeni bir şey öğrenmeleri için bir plan yapma ihtiyacı duyar. Bu nedenle öğretmen üstün yetenekli öğrenciler için farklılaştırma, zenginleştirme ve hızlandırma stratejileriyle esneklik ve çeşitliliği bir araya getirir (NAGC, 1994).

2.1.5.Üstün Yetenekli Öğrenciler Nasıl Öğrenir?

Üstün yetenekli öğrencilerin en iyi nasıl öğrendiklerini anlamak onların eğitim ihtiyaçlarına göre eğitim programının nasıl farklılaştırılması gerektiğinin göstergesidir. Kolay görevleri tamamlamak bir kişinin özgüveni açısından hiçbir anlam taşımaz. Özgüven, sadece ilk aşamada zor olarak algıladığımız bir görevi veya ödevi tamamlama fırsatı bulduğumuz zaman gelişir. Üstün yetenekli öğrenciler bu zorlayıcı görevlere ihtiyaç duyarlar. Susan Winebrenner (1992), öğretmenlerin sınıfta bu öğrencileri motive eden öğrenme fırsatları oluşturmaları gerekliliğini ifade eder.

2.1.6. Üstün Yetenekliliğin Sorunlara Yol Açtığı Zamanlar

Öğretmenler; hazırlıklı ve farkında olmadıklarında, üstün yetenekli öğrencilerin özelliklerini probleme neden olacakmış gibi görürler. Üstün yetenekli öğrencilerin her şeyi sorgulama gereksinimleri, öğretmenlerini tehdit edilmişlik ya da saygısızlığa

uğramışlık duygusuyla karşı karşıya bırakabilir. Öğretmenler, onların konu alanları ile ilgili öğretime ve yardıma, özellikle zorluk derecesi yüksek görevlerde öğretmen yardımına ihtiyaç duydukları unutulmamalıdır (Tomlinson,1997). Üstün yetenekli öğrenciler; yapmış oldukları işe çok fazla yoğunlaşmış olduklarından, sınıftaki geçişlerde ve bir sonraki konuya ilerlemede sıkıntı çekerler. Bu öğrenciler aynı zamanda bir dizi ilgi alanlarına sahiptirler ki bu durum yapmakta oldukları birçok işi yarım bırakmalarıyla sonuçlanabilir. Bazılarının mükemmeliyetçilikleri onları öyle bir tüketmiştir ki başarısızlık korkusuyla yeni şeyleri denemeye karşı isteksizdirler. Birçok üstün yetenekli öğrenci başkalarıyla çalışmayı oldukça zor bulur ve çalıştığı zamanlarda materyalin çabucak kavranılamaması durumunda birlikte çalıştığı kişilere karşı sabırsız olabilir. Derste verilen rutin ödevlerden sıkılmaları bir süre sonra ödev yapmama isteği uyanmasına sebep olabilir. Ders sırasında diğer öğrencilerin fark edemediği ilişkileri görebilir ve dersin büyük kısmını sadece bu konuda tartışmaya ayırmak isteyebilirler. Bazen gereğinden fazla yenilikçi olmaları, asıl odaklanmaları gereken konudan uzaklaşmalarına neden olabilir. Üstün yetenekli öğrenciler, başarısızlıktan çok çabuk etkilenebilirler. Bu nedenle başarısız olma riskini ortadan kaldırabilmek adına bir projeyi bitirip yeni bir projeye başlamayı reddedebilirler. Derste ara sıra hayallere dalar ve dikkatleri dağılabilir ya da tersi durumlar söz konusu olabilir. Yersiz espriler yapabilir, sınıfta çok fazla dikkat çekebilirler. Gereğinden fazla otoriter olabilirler. Bu nedenle başkalarının fikirlerine yeterince önem vermeyerek işleri kendi bildikleri gibi yapmak isterler. Öğretmenler bu durumun farkına vararak bu sorunları henüz başlamadan önleyebilmelidir. Çünkü üstün yetenekli öğrenciler hassasiyetle, anlayışla ve sabırla kendilerine cevap veren; imajinasyon ve yaratıcılığa saygısı olan, esnek ve yeni fikirlere açık öğretmenlere ihtiyaç duyarlar.

2.1.7. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Problemleri

Üstün yetenekli çocuklar için üstün yetenekliliğin olumlu sonuçlarının yanı sıra birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Üstün yetenekli çocukların genel olarak normal gelişim gösteren yaşıtlarına kıyasla daha fazla kelime kullanarak konuşmaları, daha hızlı düşünüp karar verebilme yetilerine sahip olmaları nedeniyle ilgi ve dikkatlerinin kolayca dağılmasından kaynaklı sınıf içerisinde yaşıtlarına göre daha

hareketli olmalarına ya da tam tersi tamamen kendi içlerine kapanmalarına neden olabilmektedir. Problemleri farklı yollardan çözebilmeleri, farklı düşünce tekniklerine sahip olmaları gibi özelliklerinden dolayı bu öğrencilerin sınıf içinde arkadaşları tarafından kıskanılmalarına, öğretmenleri tarafından yanlış anlaşılmalarına neden olabilmektedir. Ayrıca üstün yetenekli çocukların kendilerini normal gelişim gösteren akranlarına göre farklı görebildiklerinden yalnız kalma riski ile karşı karşıyadırlar.

Araştırmalar üstün yetenekli öğrencilerin problemleri arasında; kendilerine verilen görevleri daha hızlı tamamlayabildiklerinden arta kalan zamanlarında kendilerini oyalayacak farklı işlerle uğraşmaları bu nedenle öğretmenlerince derse katılmayan, dersin akışını bozan öğrenciler olarak görüldüğü bilinmektedir. Üstün yetenekli öğrenciler çoğu zaman kuralcı yapıya sahip olup kurallar bozulduğunda ani ve aşırı tepki verebilirler. Hatalarını kabullenmekte zorlanabilir, başarılı olmak adına kendilerine ulaşılması güç hedefler koyabilirler.

Toplum tarafından üstün yetenekli kişilerin; her konuda mükemmel olmasının beklenmesi, derslerinde başarılı olmaları konusunda baskı görmeleri bu bireylerin kendilerini baskı altında hissetmelerine, hedeflerini gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu motivasyonun kaybolmasına ve sonuç olarak kendilerini yalnız hissetmelerine neden olmaktadır. Bu nedenle üstün yetenekli kişilerin yaşadığı çevrede ve öğrenim gördüğü okulda ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu öğrencilerin çevresinden beklentilerinin belirlenmesi gerektiğinden bu konuda en önemli görev aile ve öğretmenlere düşmektedir.

2.1.8. Üstün Yetenekli Öğrencilerin İhtiyaçları

Üstün yetenekli öğrencilerin gelişimleri normal gelişim gösteren akranlarına göre farklıdır. Üstün yetenekli çocuklar; başta yaratıcılık olmak üzere keşfetme, hayal gücünün zenginliği, üretme konusundaki heyecanları yaşıtlarına göre daha fazladır. Bu nedenle üstün yetenekli çocukların bulunduğu sınıflarda onları motive eden, zorlayan, yeteneklerini ortaya koyabilecek uygulamalar yapılmalıdır. Buna bağlı olarak bu çocuklara uygun imkanlar tanınmalı, çevre koşulları düzenlenmelidir. Oluşturulacak eğitim içeriği çocukların ihtiyaçlarına göre farklılaştırılmış olmalıdır. Hazırlanacak

eğitim programı araştırma, gezi, deney-gözlem gibi soyut düşünmeye yönelik hazırlanmalıdır. Üstün yetenekli çocuklar; yönlendirilmekten, kendilerine direktif verilmesinden çoğu zaman hoşlanmayabilirler. Bu nedenle bu çocukların kendi yeteneklerini geliştirebileceği özgür bir ortam sunulmalıdır. Üstün yetenekli çocuklar farklı yaş gruplarından, farklı sınıflarda bulunan, farklı yeteneklere sahip akranlarıyla iletişim kurmaya ihtiyaç duyarlar. Ailelerin kendilerini sevme nedenini başarılı ve yetenekli olmaları olarak gördüklerinden sürekli başarısız olma kaygısı yaşarlar. Bu nedenle başta aileleri olmak üzere çevreleri tarafından anlaşılmaya ihtiyaç duyarlar. Üstün yetenekli çocuklar; zaman baskısı altında çalışmaktan, düzenli ve planlı çalışmaktan hoşlanmadıklarından kendi zamanlarını kendilerinin yönetebilmeyi öğrenmeleri ya da düzenli çalışma alışkanlığını kazanmaları için rehberlik edilmesine ihtiyaçları vardır. Üstün yetenekli öğrencilerin çoğu proje yapmaktan, yeni şeyler öğrenmekten zevk alırlar. Bu nedenle üstün yetenekli çocuklara projelerini gerçekleştirebilmeleri için imkân sunulmalıdır.

2.1.9. Yeteneklerin Geliştirilmesi

Çocuk ya da ergen doğru bir zamanda doğru öğretmenle karşılaştığında, yetenek alanıyla güçlü bir şekilde bağlantı kurma fırsatı bulduğunda ve başarılarını ifade etmek için bir çıkış alanına sahip olduğunda yetenek gelişimi desteklenmektedir. Örneğin, Bloom (1985) yetişkinlik döneminde son derece başarılı 35 bireyi geriye dönük olarak incelemiştir. Bu bireyler bilim, spor, müzik gibi çeşitli alanlarda üstün başarı göstermişlerdir. Bloom bu örneklem içinde yetenek gelişimini etkileyen faktörlerde belli özellikler bulmuştur. Bu özelliklerin ilki destekleyici bir ailenin olmasıdır. İkinci olarak birey, okul hayatı boyunca önemli öğretmenlerle karşılaşmıştır. Erken yıllarda, bir çocuğun özel olduğunu hisseden, çocuğu destekleyen ve çocuğa inanan bir öğretmenin önemi sıklıkla belirtilmiştir. Çocuk büyüdükçe ve yetenek olgunlaşmaya başladıkça çocuk “alan uzmanı” olan bir öğretmenle karşılaşmıştır. Bu öğretmen, öğrencide yeteneği uygulama alışkanlığı ve yetenek alanına adanmışlığı geliştirmeye odaklanmıştır. Son olarak, bu yetenekli yetişkinler o yetenek alanında ayrıca uzman olan usta bir öğretmen ile karşılaşmışlardır. Birey olgunlaşmaya devam ettikçe yeteneğini

deneyimlemek için ve alandaki standartlarla ilgili bir algı geliştirmek için yarışmalara katılmıştır (Robinson, A., Shore, B, Enersen, D., 2014. s.45).

Araştırmacılar yeteneklerin geliştirilmesi için öğrencinin odaklanma gücüne sahip olması ve deneyime açık olması gerektiği sonucuna varmışlardır. Zorlu hedefleri paylaşan, arkadaşları ve hobileri olan ve çalışarak vakit geçiren öğrencilerin kendi yeteneklerini geliştirme ihtimali daha yüksektir (Robinson vd., 2014. s.46).;

2.1.10. Eğitimde Üstün Yeteneklilik

Üstün yetenekli öğrencilere yönelik "Ayrı Eğitim" ile "*Birlikte Eğitim"* şeklinde iki ana eğitim modeli grubu bulunmaktadır.

Ayrı eğitim (gruplama) eğitim modelinde, öğrenciler belli düzey ve özelliklerine göre gruplandırılarak bu öğrencilerin durumuna uygun eğitim programı uygulanmaktadır. Gruplama modelinde üç şekilde sınıflandırma yapılmaktadır. Tam gün homojen sınıflar, üstün yetenekli çocukların özel amaçlı okullarda toplanarak eğitilmesidir. Türkiye'de Fen ve Anadolu liseleri ile Güzel Sanatlar liseleri bu grupta yer almaktadır. Bu tür gruplamalarda birbirine benzer düzeyde öğrenciler bir arada bulunduklarından tamamen bu öğrencilere yönelik özelleştirilmiş programlar uygulanabilmesi açısından yararlıdır. Ayrıca öğrencilerin birbirine yakın düzeyde olmaları, onların tek başına olma duygusunu azaltır ve en üst düzeyde birbirleriyle yarışmalarını sağlar. Ancak bu tür gruplamalar üstün yeteneklilerin normal gelişim gösteren akranlarıyla olan etkileşimini azaltmakta, bencil olmalarına neden olabilmektedir. Söz konusu sakıncalar ve burada belirtilmeyen birçok sakıncalardan dolayı öğrenci deha düzeyinde olmadığı sürece bu tür gruplamalar tercih edilmemektedir.

İkinci sınıflandırma türü tam gün heterojen sınıflardır. Bu durumda öğrencinin sınıftan ayrılmasına gerek yoktur. Üstün yetenekli öğrenciler belirlenerek okuldaki sınıflara dağıtılırlar. Ortalama 24 kişilik bir sınıfta 5-6 tane üstün yetenekli öğrencinin bulunması ideal olarak kabul edilir. Bu sınıflarda bulunan üstün yetenekli öğrenciler ileri bir öğretim programına tabi tutulur. Diğer öğrencilere ise normal öğretim programı

uygulanır. Heterojen sınıflarda öğretmenler üstün yetenekli öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre esnek gruplamalar yaparak çalışma yaptırabilirler (Duman,2013). Bu tür geçici gruplamalar, üstün yetenekli öğrencileri normal sınıftaki program akışından belli bir süre uzak tutması nedeniyle eleştirilere neden olmaktadır.

Birlikte eğitim modeli, üstün yetenekli öğrencileri normal gelişim gösteren akranlarından ayırmadan aynı ortamda destek programların sunulduğu eğitim ortamlarıdır. Üstün yetenekli öğrencilerin akranlarıyla aynı ortamda eğitim alabildiği başlıca uygulamalar hızlandırma ve zenginleştirmedir.

Hızlandırma, üstün yetenekli öğrencilerin eğitim programında normal gelişim gösteren akranlarına göre çok hızlı ilerleme göstermesi veya küçük yaşta özel eğitim programına dâhil edilmesidir (Southern, Jones & Stanley, 1993; Sak, 2010). Hızlandırma programında üstün yetenekli öğrenci okula erken kayıt yapılabilir ya da sınıf atlayabilir (Ataman, 2003). Hızlandırma programının üstün yetenekli öğrencilerde uygulanması öğrencinin motivasyonunun ve kendine olan güveninin artmasına yarar sağlar. Türkiye'de üstün yetenekli öğrencilere uygulanacak hızlandırma programının bir ihtiyaca cevap verecek nitelikte olması gerektiği Sak (2010) tarafından vurgulanmıştır. Her öğrencinin bireysel farklılıkları olduğundan bu bireysel farklılıkları dikkate alarak programın uygulanıp uygulanmayacağına karar verilmelidir.

Zenginleştirme, üstün yetenekli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda konuların normal gelişim gösteren akranlarına göre daha ileri düzeyde verilmesi olarak tanımlanabilir. Zenginleştirme yoluyla müfredat genişletilerek ileri düzeyde konulara değinilir. Zenginleştirme programı bütün derslerde uygulanabilmektedir. Zenginleştirme programı hazırlanırken programın etkili olabilmesi için konular öğrencilerin gözlem, deney, inceleme, araştırma yapabilmesine imkân verecek şekilde olmalıdır. Programda konular verilirken tekrardan kaçınılmalıdır.

2.1.10.1. Üstün Yetenekliler İçin Farklılaştırılmış Bir Sınıf Yaratmak

Üstün yetenekli öğrencilere uygulanabilecek tek bir öğretim kalıbı yoktur, olmamalıdır da. Üstün yetenekli öğrencilerin performanslarını arttırmak için zenginleştirilmiş program kullanılmalıdır.

Aynı sınıftaki öğrencilerin gelişimleri, yetenekleri ve gereksinimleri farklıdır. Farklılaştırma; öğrencilerin bireysel gelişimlerini önemseyen, içerik, süreç, ürün ve öğrenme ortamlarının öğrencilerin farklılaşan özelliklerine hitap etmesine yönelik düzenlemeler içeren, her öğrencinin başarılı olması için olanaklar sunmayı gerektiren duyarlı bir öğretim yaklaşımıdır (Gürlen, 2018, s.24). Farklılaştırılmış sınıflar, bir sınıftaki farklı düzeyde bulunan öğrencilerin farklı ihtiyaçlarına yanıt vermelidir. Sınıfta farklılaştırma uygulamak; eğitim programını tasarlama ve uygulama, öğretim stratejilerini ve değerlendirmeyi tüm öğrencilerin ihtiyaçlarına, ilgilerine ve yeteneklerine göre uygulama anlamına gelir (Kircher&Inman,2005, s.10).

İhtiyaç: Ertürk (2013) ihtiyacı, bireyin mevcut davranışları ile istendik davranışları arasındaki fark olarak tanımlamıştır. Öğretmenler, öğrencilerine ihtiyaç duydukları eğitimi sunmak için onların güçlü ve zayıf oldukları yönleri belirlemeli, gelişimlerini izlemeli ve öğrencilerin güçlü ve zayıf oldukları alanda daha etkili öğrenme yaşantılarına ulaşmalarını sağlamalıdır (Akt.Scott,2014).

İlgi: Öğrenciler ilgi duydukları alanda kararlılıkla çalıştıklarında öğretimi farklılaştırmada en üst düzeyde başarı sağlanabilir (Akt. Kanevsky,2011). İlgiye dayalı farklılaştırmanın en önemli yolu öğrencileri güdüleyecek öğrenme görevlerini belirleme ve tasarlamadır (Akt. Tomlinson vd., 2003).

Öğrenme Profili: Öğrenme stilleri, yetenek türleri, kültür ve cinsiyet gibi öğrenme ve öğretme süreçlerinde öğrencilerin; öğrenme profillerine yani güçlü olduğu, tercih ettiği yönlere hitap edilmesi, doğal olarak öğrencinin öğrenmeye güdülenmesini ve başarısını arttıracaktır.

Öğrenme Ortamı: Farklılaştırılmış öğretim, öğrenme ortamları ve öğretmen yaklaşımının da farklılaştırılmasını gerektirir (Akt. Xenos-Whiston ve Leroux,1992).

Birbirinden öğrenmeyi destekleme, bağımsız öğrenenlere saygı duyma, kendi öğrenme yaklaşımlarını tercih etme, öz değerlendirme yapma gibi uygulamalar öğrenme ortamları üzerinde de düzenlemeler yapmayı gerektirir. (Akt. Xenos-Whiston ve Leroux,1992). Etkileşimli bir öğrenme ortamında, öğrencilerin öğrenmeye güdülenmesi artar, öğrenciler öğrenme sorumluluğunu üstlenirler (Akt. Tomlinson ve Inbeau, 2010). Öğrenme ortamı; öğrencilerin ihtiyaçlarına göre farklılaştırılmalı, öğrencilerin bireysel ve grup olarak çalışabileceği ortamlar oluşturulmalı, öğrencilere hareket ve düşünme özgürlüğü tanınmalı, olumlu öğrenme yaşantılarının gerçekleşmesi sağlanmalıdır (Gürlen, 2018, s.27).

Farklılaştırılmış bir sınıfta öğrenciler konu alanlarını farklı şekilde keşfederler. Tomlinson'a göre, öğretme ve öğrenmeyi şekillendiren dört özelliğe değinmiştir:

Birinci özellik, öğretimin kavram-odaklı ve ilkelere dayalı olmasıdır. Her öğrenci kavramları görür, uygular ancak ileri düzeydeki öğrenciler öğrendiklerini ileri düzeye taşıyabilir ve uygular.

İkinci olarak farklılaştırma öğrencinin gelişimi kadar hazır bulunuşluluğu ile ilgili devam eden bir değerlendirme inşa eder. Öğretmenler; öğrencilerine nasıl rehberlik edeceklerini, destekleyeceklerini ve onları nasıl ileri taşıyacaklarını bilmelidirler. Ön değerlendirme, bu özellikleri ortaya çıkarmada önemli bir adımdır. Öğretmenler bu şekilde işlenecek ünitelere geçmeden önce hangi öğrencinin anlatılacak konunun içeriğini bilip bilmediğini değerlendirirler.

Üçüncü olarak farklılaştırılmış bir sınıfta öğretmen, öğrencileri için esnek gruplandırma yöntemini uygular. Öğrenciler bağımsız olarak grupla birlikte ve diğer arkadaşlarıyla çalışma fırsatına ihtiyaç duyarlar. Gruplar esnektir ve öğrenciler yıl boyunca ya da etkinliğin süresi boyunca aynı grup içinde kalmazlar. Karma düzeyde bir sınıfta üstün yetenekli öğrenciler, belirli projede ya da aynı konuda ileri düzey bir çalışma yapıyorlar ise bir araya toplanabilirler. Daha sonra başka bir etkinlikte yeteneklerine göre heterojen olarak tekrar gruplanabilirler. Bu şekilde üst düzey düşünme becerileri gerektiren kendi akranlarıyla birlikte olabilecekleri iş birlikli öğrenme grupları oluşturulabilir. Etkili olmayan öğretim yaklaşımlarından biri de üstün

yetenekli öğrencilerin akranlarıyla ve öğretmenleriyle iletişiminin uzun süreyle kesilmesidir. Anlamlı akran etkileşimi, üstün yetenekli öğrencilerin öğrenme süreci, sosyal gelişimi ve duygusal dengesi için oldukça önemlidir (Winebrenner, 1992). Her öğretmen aynı zamanda bir rehber öğretmendir. Öğretmenler, öğrencilerinin bağımsız öğrenciler olmalarına imkân tanıyan düzenleyicilerdir.

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde öğretim programı farklılaştırmaya yönelik bazı öneriler aşağıda verilmiştir:

- Öğrencilerin düzeylerine uygun görevlendirme yapılmalıdır.
- Öğrencilere verilen görevleri tamamlayabilmeleri için gereken süre verilmelidir.
- Öğrenciler verilen görevleri için çalışırken gereken destek verilmelidir.
- Öğrencilere düzeylerine uygun kaynak önerileri sunulmalıdır.
- Öğrencilerin çok yönlü düşünmelerini sağlamak için farklı içerikler sunulmalıdır.
- Öğretmen, öğrencinin tamamladığı görevi sunması ve kendini ifade edebilmesini sağlamalıdır.

2.1.10.2. Öğretmende Bulunması Gereken Özellikler

Üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik, ailelerden sonra öğretmenler çok büyük önem arz etmektedir. (Metin ve Dağlıoğlu, 2004). Bu nedenle öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin her türlü ihtiyacını bilerek onlara uygun eğitim planlamaları büyük önem arz etmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde, etkin rol alacak öğretmenlerin belli özelliklere sahip olması gerektiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu öğrencilere eğitim verecek öğretmenlerin öncelikle yeni fikirlere açık, bilgilerini geliştirmeye hevesli olmalıdır. Bu özelliklere sahip olmayan bir öğretmen ne kadar alanında uzman ve tecrübeli olsa da bu öğrencilerin ilgisini çekemeyip başarısız olabilir. Öğretmenin hayal gücü yüksek, yaratıcı ve değişikliklere açık olması gerekmektedir. Yapabileceği hataları kabul edebilme erdemine sahip, gerektiğinde “bilmiyorum” diyebilmelidir. Her öğrenci için sorumluluk alabilmeli,

rehber kişi olmalıdır. Bunun için objektif, adil ve dürüst olmalıdır. Öğrencilerle etkili iletişim yetisine sahip, yargılama ve eleştiri düzeyini minimuma indirebilmelidir. Sınıftaki uygulamaları ve yapılacak projeleri organize edebilme ve süreci doğru yönetebilme becerisine sahip olmalıdır. Her şeyi bildiğini düşünen, hatalarını kabul etmeyen, öğrencilerin fikirlerini küçümseyen öğretmenler bu tür öğrencilerin eğitiminde başarısız olacaktır.

2.1.10.3. Eğitimde Dikkat Edilmesi Gerekenler

Üstün yetenekli öğrencilerin doğru gelişimleri için verimli bir eğitim ortamı oluşturulmalıdır. Bu nedenle öğretmenin, öğrenciye verdiği ödevler sınıf içi performansı önemlidir. Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde, öğretmenin özelliklerinin yanı sıra uygun eğitim ortamının oluşturulabilmesi adına yapması gereken birtakım davranışlar bulunmaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerin kendine has düşünme şekilleri ve orijinal fikirleri vardır. Bu nedenle ortaya attıkları bu fikirleri için onları teşvik etmek gereklidir. Sınıf ortamında normal gelişim gösteren akranlarına yönelik sorular sorulurken ayrıca üstün yetenekli öğrencileri zorlayacak sorular da sorulmalı, öğrencilerin yeni projeler geliştirebilmelerine imkân verilmelidir. Öğrencilere bağımsız çalışabilme imkânı verilmeli, üst düzey düşünme becerilerini geliştirebilmek adına yeni ve özgün fırsatlar yaratılmalıdır (Öznacar ve Bildiren, 2012, s.139-140).

Üstün yetenekli öğrencilere yapılmaması gereken davranışlar da vardır. Öğretmenlerin üstün yetenekli bir çocuk ile ilgili sakınması gereken davranışlardan bazıları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Uzun süreli ve zamanlarını alacak ödevler verme,
- Birbirini tekrar eden görevlendirme yapma,
- Hayal dünyalarını reddetme,
- Gereksiz ödevlendirmeler yapma,
- Yaptıkları hataları hoş görmeme,
- Öğrencileri bir şeyleri olduğu şekilde kullanmaya teşvik etme,
- Yapılan ödevde veya aktivitede şekilcilik üzerinde fazla durma (Ataman, 1998; Öznacar ve Bildiren, 2012).

Bu davranışlar öğrencinin derse olan ilgisinin azalmasına veya kopmasına sebep olabilir.

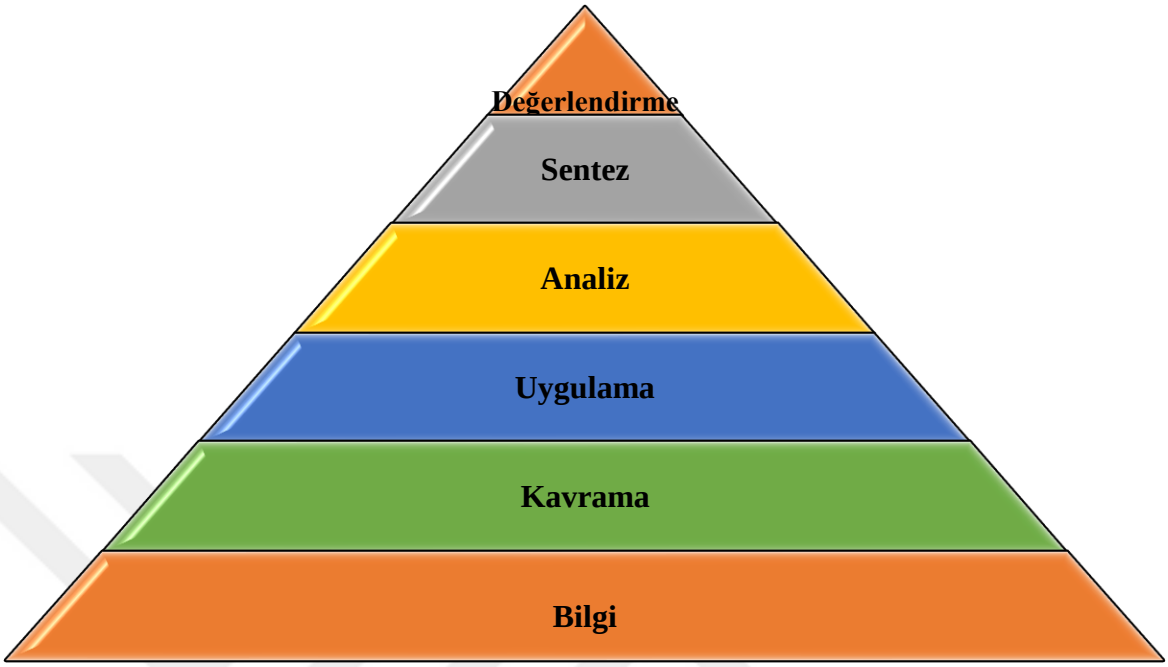
Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde normal eğitim programları yetersiz kaldığından üstün yetenekli öğrenciler sınıfta çok sessiz kalabilir ya da tam tersi çok fazla hareketli olabilir. Böyle durumlar öğrencinin dersten sıkıldığının göstergesidir. Öğretmen; sınıf içinde öğrencinin sıkılmasını engellemek adına geniş kapsamlı dersler hazırlamalı, konula disiplinler arası bütünleştirerek ele alınmalıdır. Öğrencinin kendini tanıması ve hangi yeteneklere sahip olduğunu bilmesi için eğitim programları yenilenmelidir (Ataman, 1998, s.184).

2.1.10.4 Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi

Öğretmenler verdikleri eğitimi genellikle belirli bir hedef doğrultusunda sürdürürler. Bu süreçte öğrencilerin ne düzeyde öğrendiklerini bilmek isterler. Bu nedenle sürekli hedeflere dayalı öğretim yapmaktadırlar. Bu süreçte hedefleri genel ve özel olmak üzere iki başlık altında değerlendirilir. Genel hedefler; çok daha geniş kapsamlı, genel ve karmaşıktır. Özel hedeflerse, öğretimin planlanmasında yararlanılan daha özel ve ayrıntılı hedeflerdir.

Eğitim süresince yapılan ölçmeler, okul öğrenme süreç ve ürünleriyle ilgilidir. Okuldaki öğretim ürünleri ve süreçler genel olarak öğretim hedefi/kazanımı veya davranışı olarak adlandırılır. Bu öğretim ürünleri öğretim hedeflerine yönelik olup ölçme işlemi bu hedeflerin hangi seviyede kazandırıldığı ile ilgilidir. Eğitimde kabul gören hedef/davranışların sınıflandırılması ilk olarak Bloom tarafından yapılmıştır (Kılıçer, 2017). 1956 yılında yayımlanan çalışma, üç alandan oluşur. Bu alanlar basitten karmaşığa doğru oluşan bir sınıflamadır. Bu alanlar kendi içinde aşamalı olarak basitten karmaşığa doğru hiyerarşik olarak sıralanmaktadır.

Şekil 1. Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi

Öğretmenlerce kazandırılmaya ve değerlendirilmeye çalışılan hedeflerin başında bilişsel alan hedefleri gelmektedir. Genellikle bilginin hatırlanması, okuduğunu anlama, yorumlama kabiliyeti, uygulama, problem çözme, akıl yürütme, çıkarımlarda bulunma, çözümleme gibi zihinsel süreçleri çalıştırma gerektiren etkinliklerin bu hedeflerin başında geldiği söylenebilir. Günümüzde yapılan sınavlarda büyük oranda bilişsel alan öğrenmeleri ölçülmektedir.

- ***Bilgi***

Piramidin en altında yer alan bilgi basamağı, gördüğünü tanıma ve sorunca söyleme davranışlarını içermektedir. Eşleştirme, açık uç, doğru-yanlış seçimi, çoktan seçme, kısa yanıtlı, açık uçlu sınavlarda bilgi düzeyine ait sorular sorulabilir.

Kazanım örneği: Karadeniz bölgesinin doğal kaynaklarını listeler.

- ***Kavrama***

Kavrama basamağında; öğrencilerin açıklama gücü, özgün ifade yeteneği, kavramlar arası farkı anlayabilmeleri beklenmektedir.

Kazanım örnekleri: Tabloda verilenleri kendi cümleleriyle açıklayıp yazar veya çevre sorunlarına yaşadığı şehirden örneklendirir.

- ***Uygulama***

Uygulama basamağında, üstte belirtilen iki basamaktan elde edilmiş yeterliliklerin bir başka problemle karşılaşıldığında bu problemin çözümünde devreye girmesidir.

Kazanım Örnekleri: Harita üzerinde bir mevkiden diğerine ulaşmak için kullanılabilecek yol alternatiflerini gösterir.

- ***Analiz***

Analizde öğrenci; bütünün öğelerini, öğeler arası ilişkileri, temel öğeleri, varsayımları tespit edebilir veya parçaları birleştirebilir.

Kazanım örnekleri: Verilen bir besin zincirindeki eksik öğeyi tespit edebilme.

- ***Sentez***

Sentez basamağında, öğrencilerin yaratıcılık becerilerini ortaya çıkararak yeni ürün meydana getirecekleri davranışlar bulunmaktadır.

Kazanım örnekleri: Doğal kaynakların bilinçsizce yok edilmesinin canlıların yaşamına doğrudan ve dolaylı etkisini tartışan bir kompozisyon yazabilir.

- ***Değerlendirme***

Bilişsel beceriyi de içine alan değerlendirme basamağında, verilen ve geliştirilen kriterlerle ürünler, düşünceler, kuramlar, yöntemler, teknikler vs. sayı ve de nitelik bakımından karşılaştırmalı olarak incelenerek bir sonuca ulaşılmaktadır.

Kazanım örnekleri: Sınıf arkadaşının yazmış olduğu “küresel ısınma” ile ilgili kompozisyonu ilgili ölçütlere (fikirleri düzenleme, imla kurallarına uyma, dil ve anlatım) göre değerlendirir.

2.1.11. Öğretim Programının Hazırlanması

Araştırmada programın hedef davranışları belirlenirken, öncelikli olarak kişiye özgü öğretim modeli (KÖM) belirlenerek öğrencilerin ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır.

Öğrenciler aynı hedefe farklı yollardan ulaşabilirler. Öğrenciler aynı dersi alabilirler ancak ders içindeki etkinlikler ders boyunca farklı olabilir (Conklin&Frei,2016). Üstün yetenekli öğrencilerin bulunduğu bir sınıfta üstün yetenekli öğrencilerin hâlihazırda sahip oldukları bilgilerin ötesine geçebilecek öğretimsel imkânlar içeren etkinliklerin tasarlanması gerekir. Bu bağlamda mevcut coğrafya öğretiminin yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Coğrafya eğitiminin amacı öğrencilerin yaşadığı gezegeni anlamalarını sağlamaktır. Üstün yetenekli bireylerin; bilime ve araştırmaya karşı olan ilgileri göz önüne alındığında, uygun ortamlar sunularak bilim insanları gibi bilimsel düşünmelerine fırsatlar yaratılır. Öğrencilere sorgulama becerisini kazandırmak ve yeni bilgiler keşfedebilmelerini sağlamak, bilişsel alanın sadece bilgi basamağında yer alan öğrenme yöntemlerini terk ederek ve öğrencilerin ilgileri doğrultusunda içerik ve ortamlar sunularak bilgiyi nasıl üretecekleri sağlanmalıdır. Bu nedenle belge incelemeleri doğrultusunda 9. sınıf coğrafya dersi kazanımları incelenerek MEB tarafından belirlenen konularda üstün yetenekli öğrencilerin eğitimine göre etkinlikler hazırlanmış ve uygulanmıştır. Araştırmada uygulanan etkinliklerle öğrencilerin bilimsel yöntem basamaklarını uygun şekilde kurgulamayı öğrenmeleri amaçlanmıştır. Bu etkinlikler oluşturulurken yurt dışında ve yurt içinde coğrafi becerileri geliştirmeye yönelik yayınlanan kitaplar, makaleler taranmış ve bu kaynaklar yardımıyla belirlenen hedef ve etkinlikler, coğrafi becerileri geliştirmeye yönelik taslak etkinlikler olarak hazırlanmıştır. Hazırlanan etkinlikler MEB coğrafya kazanımlarına uygun olarak Bloom Taksonomisinde yer alan son dört basamak (analiz, sentez, değerlendirme) göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Üstün yetenekli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda alt basamaklarda çalışan öğrenciler birkaç beceri (bilgi, kavrama) düzeyinde çalışırken üst basamaklarda (analiz, sentez, değerlendirme) üstün yetenekli öğrenciler için onların düzeyine uygun zorlayıcı etkinlikler hazırlanmıştır.

Üstün yeteneklilere coğrafya ölçme değerlendirme yaklaşımlarının da farklılaştırılması gerekmektedir. Eğitimde ölçme değerlendirme süreci her birey için tanılama, izleme ve yerleştirme aşamasından oluşmaktadır. Eğitim süreci için oldukça önemli olan bu basamaklar üstün yetenekli öğrencilerin değerlendirilmesinde de önemli bir yere sahiptir (Elhoweris,2008, Akt. Gürlen,2018). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitim sürecinde başarılarının ne düzeyde olduğu, performans düzeylerinin yeterli olup olmadığı, zorlandıkları durumların neler olduğu, zorlanma sebeplerinin neler olduğu vb. eğitim sürecinde izlenmelidir. Üstün yetenekli öğrenciler için hazırlanan programların etkili bir şekilde uygulanması, öğrencilerin akademik yeteneklerinin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesinin yanı sıra akran grupları ile incelenmesine bağlıdır (Feldhusen,2003, Akt. Gürlen,2018). Performans görevleri, proje, gözlem, görüşme, ürün dosyası, akran değerlendirme ve öz değerlendirme gibi araçlardan yararlanarak üstün yetenekli öğrencilerin performans değerlendirmelerinin yapılması daha isabetli olacaktır (Treffinger, young, Selby ve Shepardson,2002; Deparment of Education WA.,2010;12-13; Freeman,2002;75, Akt.Gürlen,2018).

Araştırmada uygulanan etkinliklerde, öğrencilerin bilgileri kendilerinin yapılandırdığı bir sürecin ardından açık uçlu sorulardan oluşan bir değerlendirme yapılmıştır. Açık uçlu soru Özçelik (1998) tarafından uzun cevaplı yazılı sınav tanımı içerisinde kullanılan soru formudur. Bu soru formunda öğrencinin kendisine yöneltilen soruyu okuyup neyin sorulduğunu anlaması, sorunun cevabını düşünüp bulması ve bulduğu cevabı düzenli bir biçimde organize ederek yazması gerekmektedir (Özçelik, 1998). Öğrencilerin problemleri formüle etme, bazı fikirleri değerlendirme, bilgilerin, değişik durumlara uygulama imkânı sağlama, orijinal görüş ortaya koyabilme davranışlarını ölçmede gayet uygun bir değerlendirme türüdür (Ünlü, 2008).

Araştırmada 4 haftalık program süreci içinde öğrencilerin öğrenmede yaşadığı zorlukları, eksik durumları belirlemek amacıyla biçimlendirmeye yönelik değerlendirme çalışmaları yapılmıştır. Öğrencilerin program uygulama esnasında kendilerine geri bildirimler verilerek hedeflere ne kadar yakın oldukları bildirilmiştir. Öğrenciye kazandırılması planlanan hedef davranışları ile ilgili en az bir soru sorulmuş ve sonuçlara göre biçimlendirmeye yönelik ders planında gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Değerlendirme aşamasında etkinlik kâğıtları hazırlanmış ve her etkinliğin ardından önemli davranışları ölçebilecek değerlendirmelere yer verilmiştir. Etkinlik kâğıtlarında yer alan soruların bazıları aşağıda verilmiştir.

Düşünmeye yönlendirici soru örnekleri

İklimi etkileyen faktörleri düşünerek yeryüzünde görülen iklim tiplerinin birbirleri arasındaki farklılıkların nedenleri neler olabilir, açıklayınız.

Bilgileri açıklamaya yönlendirici soru örnekleri

- Yağış oluşumu ile sıcaklık arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

Öğrencilerin olası durumları yordamalarına yönelik soru örnekleri

- İklimi etkileyen faktörleri düşünerek görülen iklim tipleri arasındaki farklılıkların nedenlerini açıklayınız.

Sözel içerikli etkinliklerde kullanılan soru örnekleri

- İzlediğiniz belgeselde en çok dikkatinizi çeken noktalara ilişkin en az üç örnek verin.

Biçimlendirmeye yönelik yapılan değerlendirmelere ek olarak, öğrencilere etkinlik sonunda yansıtıcı günlük soruları yöneltilmiş ve kendilerini değerlendirmeleri istenmiştir.

2.1.12. Türkiye'de Üstün Yetenekli Olmak

Yapılan araştırmalarda ülkemizde üstün yetenekliler eğitimi konusunda birçok yöntem belirlenmiş olmasına rağmen farklı nedenlerle uygulamaya geçilemediği 2012'de yayınlanan "Üstün Yetenekli Çocukların Keşfi, Eğitimleriyle İlgili Sorunların Tespiti ve Ülkemizin Gelişimine Katkı Sağlayacak Etkin İstihdamlarının Sağlanması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu" tanılama ile ilgili kısmında belirtilmiştir. Raporda Türkiyedeki üstün yeteneklilere eğitim uygulamalarının yetersiz kaldığı belirtilmiştir (Ayaydın, Y., Ün, D., 2018). Komisyon raporu, belirlenen

yöntemlerin çok yerinde ve önemli olduğu halde bir önceki hedef, yöntem ve alınan kararların benzer olduğu görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı, ülkemizde üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda doğrudan sorumlu kuruluştur. 2009 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, üstün yeteneklilerle ilgili ilk stratejik plan hazırlanmıştır. Ardından 2013 yılında ikinci stratejik plan oluşturulmuştur. 2013-2017 yıllarını kapsayan ikinci stratejik plan, bir önceki plana benzemekte ancak daha kapsamlı olduğu görülmektedir. Planda çoklu modeller uygulanması öngörülmüş, her öğrenciye aynı uygulamaların yapılması yerine uygulamaların öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre farklılaştırılması sağlanmıştır.

Öğrencilere örgün eğitimin dışında kalan zamanlarda destek eğitimi veren Bilim ve Sanat Merkezleri'nde okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını sağlamak ve mevcut kapasitelerini geliştirerek kapasitelerini en düzeyde kullanmaları amaçlanmaktadır. Günümüzde, ülkemizde üstün yetenekli çocuklar için resmi okullarda özel sınıflar açılmamaktadır. Ülkemizde bu çocuklar için yalnızca kaynaştırma uygulamalarına yer verildiği, konu ile ilgili vakıflar dışında ayrı sınıf ve okul uygulamasının olmadığı görülmektedir.

2.1.13. Coğrafya Eğitimi

Coğrafya, yeryüzünün tamamının veya bir bölümünün fiziki, beşerî ve ekonomik olaylarını inceleyen bilim dalıdır. İnsan var olduğu andan itibaren çevresiyle ilişki halindedir ve coğrafya insanın var olduğu andan itibaren vardır (Özey, 2010, s. 1). Örgün öğretimde coğrafya eğitimi önceden hazırlanan programlarla yapılmaktadır. Hazırlanan programlarda amaç öğrencinin hayatta başarıyı yakalayabilmesi için coğrafi becerileri kazanmasıdır. 1994 yılında yayınlanan "Yaşam Boyu Coğrafya (Geography for Life,1994)" coğrafya eğitimi alanında yapılmış en önemli çalışmalardan biridir. Söz konusu belgeye göre coğrafya eğitimi öğrencilere 5 temel ilkeye göre verilmelidir.

Bunlar:

a. Soru sorma

b. Bilgi toplama

c. Bilgiyi organize etme

d. Bilgiyi analiz etme

e. Analiz sonuçlarına göre soruları cevaplandırma

a. Coğrafi sorular sorma

Öğrenciler doğada gördükleri her şey hakkında soru sorabilmeli ve sordukları soruların olası cevaplarını düşünebilmelidirler. Çünkü oluşturdukları varsayımlar öğrencileri araştırmaya ve doğru bilgiye ulaşmaya teşvik eder (Geography for life,1994, s.42).

b. Coğrafi bilgi toplama

Coğrafi bilgi toplama yöntemleri; arazi çalışması, anket uygulama, fotoğraf çekimleri, gözlemlerin kayıt altına alınması, örnekler toplama şeklinde özetlenebilir (Taş, 2008, s. 48). Coğrafi bilgiler toplanırken öğrenci ders ile gerçek hayat arasında ilişki kurabilecek ve yaşandığı mekânı anlamlandırabilecektir.

c. Coğrafi bilgiyi organize etme

Coğrafyada alınan bilgiler analiz ve senteze uygun hale getirilmelidir. Farklı verileri görsel ve grafiksel olarak ayırıp sınıflandırılmalıdır (Taş, 2008, s. 49). Coğrafi bilgi toplarken elde edilen verileri organize etmek öğrencilerde yaratıcılık ve beceriyi arttıracaktır.

d. Coğrafi bilgiyi analiz etme

Coğrafyada bilgiyi analiz ederken mekân tasarımı, ilişki ve bağlantılar önemlidir (Taş, 2008, s. 50). Öğrenciler elde ettikleri coğrafi bilgiyi analiz etmek adına mekânsal desenleri karşılaştırmalı, elde ettikleri sonuçları yorumlayabilmelidirler. İstatistiksel yöntemlerle bağlantıları ortaya koymak adına araştırmalar yapılmalı, yazılı metin ve belgeleri incelenerek bilgiler sentezlenmelidir.

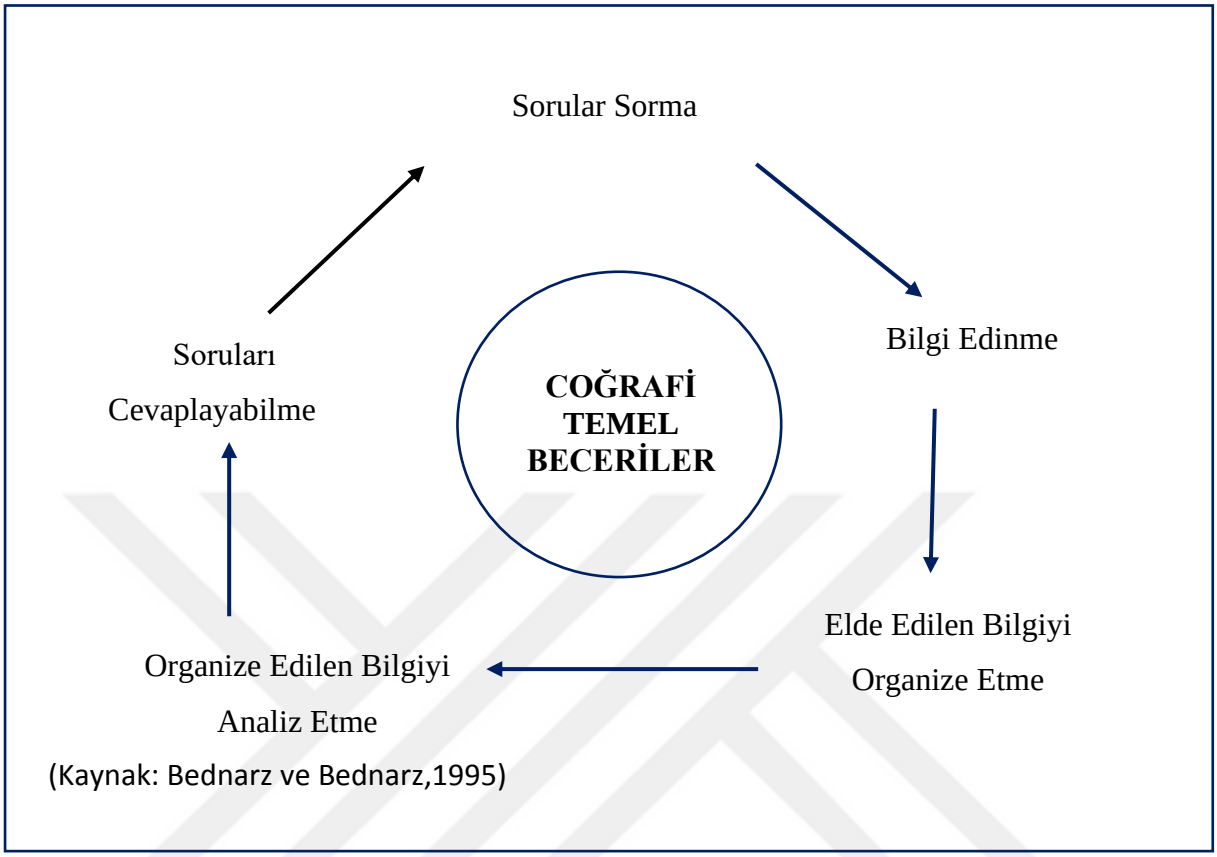
Tablo 1. Coğrafi Bilginin Analizi ve Sonuçları

COĞRAFİ BİLGİ	ANALİZ SONUCU
Harita/fotoğraf	Mekânsal Dağılım ve Desenler
Grafikler	Eğilim ve Karşılıklı Etkileşimler
Rakamsal veriler	Sıralama, bağlantı ve eğilimler
Yazılı veriler	Açıklama ve sentezleme

e. Coğrafi soruları cevaplandırma

Coğrafi soruları cevaplandırma, sözlü ve yazılı anlatımlar ya da grafik çıkarım yapabilme becerilerini kapsar (Taş, 2008, s. 50). Öğrencinin genelleme yapabilme becerisini geliştirebilmesi için edindiği bilgileri kullanabilmelidir. Genellemeler tümevarım ya da tümdengelim yöntemleri ile yapılır (Doğanay, 1993). Tümevarım metodunda öğrencileri coğrafi soruları cevaplandırma ve coğrafi bilgiyi sentezleme becerisi kazandırırken tümdengelim metodunda öğrenci konuya uygun soru sorabilme, günlük hayatla ilişkilendirebilme ve genellemelerin uygunluğuna karar verebilme becerisi kazanır.

Tablo 2. Coğrafi Beceriler

Coğrafi becerilere sahip bireyler tutarlı, çevrelerinde olup bitenden haberdar, kolay karar verebilen ve çözümler üretebilen özelliklere sahip olurlar. Coğrafi sonuçlara ulaşmak için gereken donanımların kazanılması sağlanır. (Taş,2008, s. 51).

2.1.13.1.Coğrafi Beceriler ve Coğrafi Becerileri Kazanma Yolları

Öğretim programları için ortak beceriler; eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim ve empati kurabilme, problem çözme, karar verebilme, bilgi teknolojilerini kullanabilme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanabilme ve girişimcilik yer almaktadır. Bu beceriler, coğrafya dersi için de ortaktır (MEB, 2005, s. 25)

Tablo 3. Genel Beceriler ve Coğrafi beceriler

NO	Genel Beceriler	Coğrafya' ya ait beceriler
1	Araştırma	Harita çizme
2	Tartışma	Harita Okuma
3	Yorumlama	Küre ve Atlas okuma
4	Karşılaştırma	Grafik çizme ve Yorumlama
5	Veri Değerlendirme	Coğrafya okuryazarlığı
6	Gözlem	Mekânsal değişimi algılama
7	Sorgulama	Kesit hazırlama
8	Kanıt Kullanma	Coğrafi bilgilerden yeni bilgi üretme
9	Zamanda Değişimi Algılama	Coğrafi olgu ve olayları sınıflama
10	Çıkarımda bulunmak	Afiş hazırlama
11	Bilgi teknolojilerini kullanmak	Araziyi analiz etme
12	Yaratıcı düşünme	
13	Proje hazırlama	
14	Analiz	
15	Sunum yapma	

Coğrafya bilimi ile bu bilim dalının okullardaki öğretimi arasında çok yönlü bir etkileşim bulunmaktadır. Bilim olarak coğrafyanın önemsendiği ve hayata gerektiği gibi tatbik edilmeye çalışıldığı toplumlarda coğrafya öğretiminin de ihtiyaçları karşılayabilecek şekilde, doğru yöntem ve araç-gereçlerle verilmekte olduğu görülmektedir (Demirci, A.,2008, s.17). Coğrafi beceriler, öğrenciler için gerekli olan donanımları kullanmamızı sağlar. Coğrafya bilimi birçok bilim dalı ile iç içe olduğundan diğer bilim dalları ile ortak beceri kullanır. Şekil-4'te bahsedilen beceriler tek başına coğrafyaya ait olmamasına rağmen coğrafi problem ve coğrafi soruları cevaplandırabilmek adına kullanıldığında coğrafi beceriler olarak adlandırılır. Coğrafya

dersinde amaç, öğrencilerin bu temel becerileri kazandıracak etkinliklerin içeriğini organize etmektir (Artvinli, 2010, s. 188). Coğrafya programının amacı kazanımların etkinlik yoluyla aktarılması değil kazanımları yol gösteren unsurlar olarak kabul etmek ve bu unsurları organize etmektir. Bu nedenle öğretmen sınıfta bulunan öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak coğrafya öğretim programı hazırlarken aynı zamanda kazandırılması gereken coğrafi becerileri de programa dahil etmelidir. Böylelikle üstün yetenekli öğrenciler coğrafi becerileri kazanırken aynı zamanda kendi yeteneklerini geliştirme fırsatı bulacaklardır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, literatürde yer alan ve ilgili alanda olduğu düşünülen, üstün yetenekli öğrencilere yönelik dünyada ve Türkiye'de yapılmış bazı program geliştirme çalışmalarına yer verilmiştir.

Üstün yetenekli öğrencilere dair dünyada birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların büyük bir kısmının üstün yetenekliliğin tanımı ve üstün yeteneklilerin ihtiyaçları üzerine olduğu göze çarpmaktadır. Üstün yetenekli öğrencilere yönelik özellikle program geliştirmeye yönelik çalışmaların son yıllarda arttığı görülmektedir. Bu çalışmalardan biri Susan K. Johnsen ve Gail R. Ryser kaleme aldığı "Eğitimde Etkili Uygulamalara Genel Bakış, Genel Eğitimde Üstün Yetenekli Öğrenciler" adlı makalesidir. Bu çalışmada 1972 yılından itibaren üstün yetenekli bireylere ilişkin çalışmalar taranarak geçmişten günümüze kadar yapılan çalışmaların verimliliği araştırılmıştır. Yapılan çalışmada üstün yetenekli öğrencilere yönelik etkili çalışmalara ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır. Alandaki profesyonellerin de üstün zekalı öğrencilerin yetiştirilmesi için farklı uygulamalara ihtiyaç olduğu konusunda aynı fikirde olduğu görülmüştür. Amerika Birleşik Devletleri, Renzulli, Reid ve Gubbins (1992) genelinde üstün zekalı eğitim alan katılımcılar (1992) en önemli araştırma ihtiyacının mevcut programların etkinliği ile ilgili olduğunu bulmuşlardır. Üstün yetenekli öğrenciler için ilk beş öneri:

- Üstün yetenekli programların öğrenci sonuçları üzerindeki etkisi,
- Düzenli müfredat değişiklikleri,

- Müfredat değişikliği veya gelişimi için gerekli öğretmen eğitimi ve personel gelişimi,
- Örüntüleri ve öğrenme çıktıları üzerindeki etkisini gruplandırmak
- Eğitimde bireysel ve pragmatik yaklaşımlar.

Bu anket sonuçları, daha önce Üstün Yetenekli ve Yetenekli Ulusal Araştırma Merkezi tarafından belirlenen araştırma ihtiyaçlarını desteklemiştir.

Üstün yetenekli öğrencilere yönelik araştırmalara bakıldığında, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de program geliştirmeye yönelik çalışmaların son yıllarda arttığı görülmektedir. Ülkemizde konu ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, Artvinli; 2006-2007 Eğitim Öğretim yılında ders kitabı olarak kabul edilen Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) coğrafya kitabını inceleyerek programda yer alan coğrafi becerilere ulaşma düzeyini araştırmıştır. Araştırmasında nitel araştırma teknikleri kullanarak ulaştığı sonuçlarda coğrafya ders programı ile coğrafi becerileri kazanma arasında boşluk olduğunu belirlemiştir. Oysaki coğrafya ders programı ile coğrafi becerileri kazanma arasında boşluk olduğunu belirlemiştir. Oysaki coğrafya programının amacı kazanımlara ulaşmak değil coğrafi becerileri öğrenciye kazandırmak olduğunu vurgulamıştır. Yapılan araştırmada MEB coğrafya kitabı coğrafi beceriler açısından incelenerek bu becerileri karma sınıflarda eğitim gören üstün yetenekli öğrencilere nasıl kazandıracağının yöntemleri belirlenmiştir.

Tufan Çapar, coğrafya dersinde etkili materyal kullanılarak ve öğretmen merkezli öğretimin öğrencilerin başarılarında etkisini araştırmıştır. Çapar, deneysel yöntem kullandığı araştırmasında coğrafya dersinde etkili materyal kullanımının öğrencilerin başarı düzeyini arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Yapılan bu araştırmada Çapar'ın ulaştığı sonuçtan yararlanılarak üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin bir arada bulunduğu sınıfta coğrafya dersinde materyal kullanmanın üstün yetenekli öğrencilerin ders başarısındaki etkisi incelenmiştir. Emine Yurteri ve Hüseyin Mertol 2018 yılında yaptıkları araştırmada, coğrafya dersinde düz anlatım yerine farklılaştırma örneği sunmuşlar ve öğrencilerin resfebe yaparak derste daha etkin olduklarını belirtmişlerdir. Yurteri ve Mertol'un yaptıkları araştırmada ders içeriği

farklılaştırmasının hangi öğelerden oluştuğu ve bunların nasıl değiştirileceğini belirterek farklılaştırılmış derste öğrencilerin daha etkin olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Literatürde yer alan çalışmalardan farklı olarak, yapılan bu çalışmada, üstün yetenekli öğrenciler ile normal gelişim gösteren öğrencilerin bir arada bulunduğu sınıflarda farklılaştırılmış coğrafya eğitim programı hazırlanmış ayrıca zenginleştirme yöntemi kullanılarak hem normal gelişim gösteren öğrencilerin hem de üstün yetenekli öğrencilerin aynı sınıf ortamında etkin olabileceği bir program yürütülmüştür.

Çiftçi, T; 2015-2016 yılında Sivas Bilim ve sanat merkezinde üstün yetenekli öğrencilerin coğrafya dersine karşı algıları ortaya çıkarmak amacıyla, metafor yöntemini kullanmıştır. Metafor aracılığıyla farklı özellikteki öğrencilerin coğrafya dersine karşı olumlu veya olumsuz algılarını ortaya çıkarmak açısından önemlidir. Yapılan bu araştırma, Çiftçi'nin yaptığı araştırmadan farklı olarak, hazırlanan zenginleştirilmiş coğrafya öğretim programı yalnızca üstün yetenekli öğrencilere değil, aynı sınıfta öğrenim gören üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin bir arada bulunduğu sınıflarda uygulanarak sonuçları belirlemeye çalışılmıştır.

Şeyhoğlu, A., ve Geçit, Y.; 2011 yılında Bilim Sanat Merkezi'nde (BİLSEM) üstün yetenekli öğrencilerin coğrafyaya yönelik tutumları ve bu tutumların kişisel özelliklerinin tutumları ve bu tutumların kişisel özelliklerinin tutumları üzerine etkisini araştırmışlardır. Bu amaçla 5 ayrı ilde BİLSEM' lerde kayıtlı öğrenciler için hazırlanan coğrafya öğretim programı sadece üstün yetenekli öğrencilere değil, üstün yetenekli öğrenciler ile normal gelişim gösteren öğrencilerin bir arada bulunduğu sınıfta uygulanmış, uygulama süresince öğrencilerin görüşleri alınmıştır.

Literatürde yer alan araştırmalara göre, yapılan bu araştırmanın farkı üstün yetenekliler ile normal gelişim gösteren öğrencilerin bir arada öğrenim gördüğü sınıfta tek tip uygulamalar yerine paylaşımı temel alan öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre farklılaştırılmış coğrafya öğretim programı hazırlanmış ve uygulanmış olmasıdır. İlgili çalışmanın üstün yetenekliler coğrafya eğitimi adına alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada uygulanan yöntem, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama araçları ve veri çözümleme teknikleri yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada eylem araştırması yapılmıştır. Eylem araştırması, araştırmacı rolü üstlenen öğretmenler ya da akademisyenler tarafından aktif olarak kullanılan ve eğitimin çeşitli konularında sistematik ve bilimsel olarak bilgi elde etme ve uygulamaları geliştirme amacıyla yararlanılan yöntemdir (Kuzu, 2009:1). Eylem araştırmalarında genellikle nitel araştırma kullanılmaktadır. Nitel veri toplamak için araştırmacı gözlem formları, öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrasında sürece ilişkin görüşlerini alabilmek amacıyla görüşme formları ve yansıtıcı günlükler kullanılmıştır.

Araştırmada uygulayıcıların ve probleme taraf olanların da katılmasıyla, var olan uygulamaların eleştirel bir değerlendirmesi yapılarak durumu iyileştirmek için alınması gereken önlemler belirlenmeye çalışılmıştır.

Üstün yetenekli öğrenciler için hazırlanan programların etkili bir şekilde uygulanması, öğrencilerin akademik yeterliliklerinin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesinin yanı sıra akran grupları ile uyum içerisindeki davranışlarının da incelenmesi amacıyla coğrafya öğretim programında kademelendirilmiş etkinlikler ve zenginleştirme yöntemleri uygulanmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada özel bir Anadolu Lisesinde 9. sınıfta ve aynı sınıfta olan üstün yetenekli 5 öğrenci ve 15 normal gelişim gösteren öğrenci olmak üzere toplam 20 öğrenci çalışılmıştır.

Öğrenciler belirlenirken kişisel öğrenim stillerini öğrenmek amacıyla öğrencilere kişisel öğrenim stili (KÖS) testi uygulanmıştır. Normal gelişim gösteren öğrencilerle aynı sınıfta bulunan üstün yetenekli öğrencileri belirlemek amacıyla okul idaresinden ve

ailelerden alınan bilgiler ışığında BİLSEM sınavını kazanmış ancak BİLSEM'e devam etmeyen ya da BİLSEM'e kayıtlı öğrenciler belirlenmiştir.

Farklı yetenek düzeyindeki öğrenciler aynı sınıfta bulunmakta olup gruplara coğrafya orta öğretim programına uygun kazanımlara göre 4 hafta boyunca haftada 2 saat olmak üzere 8 ders saati zaman ayrılmıştır. Uygulama yapılan günlerde öğrencilerin derse katılımının eksiksiz olduğu gözlemlenmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada nitel veri toplama aracı kullanılmıştır. Nitel araçlar; yapılandırılmış görüşme formları, gözlem formları, yansıtıcı günlük ve öz değerlendirme formlarıdır.

3.3.1. Yapılandırılmış Görüşme Formu

Öğrencilerin program uygulanma sürecinde görüşlerini belirleyebilmek için yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Öğrencilerin coğrafya dersi hakkındaki görüşleri ve araştırma süreci boyunca yapılan etkinlikler konusundaki görüşlerini belirlemek üzere öğrenci görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formları hazırlanırken uygulanan aşamalar şunlardır:

- Konuyla ilgili kaynaklar taranarak görüşme formlarına yazılabilecek maddeler üretilmiştir.
- 4 öğrenciden coğrafya dersi konusundaki düşüncelerini bir metin hâlinde yazmaları istenmiştir
- Öğrencilerin görüşleri, görüşme formlarındaki maddelerin belirlenmesinde kullanılmıştır.
- Kaynak taraması ve metinlerin analizi sonucunda belirlenen maddelerden taslak görüşme formları oluşturulmuştur.
- Oluşturulan formlar uzman görüşüne sunulmuştur.
- Uzman görüşleri doğrultusunda bazı düzeltmeler yapılarak taslak formların örneklem dışındaki bir grup üzerinde ön uygulaması yapılmıştır. Soruların anlaşılırlığı

ve uygulama süresi bakımından bir sorunla karşılaşılmadığından asıl uygulamaya geçilmiştir.

Bu aşamaların ölçme araçlarının geçerliğini sağladığı kabul edilmiştir.

3.3.2. Yansıtıcı Günlük

Öğrencilerin ayrıntılı düşünmelerini sağlayabilmek, konuya hâkim olup olmadıklarının belirleyebilmek ve buna uygun yöntemi bulup bu konuda gelişimlerini sağlamak amacıyla derste yapılan etkinliklerin sonunda yansıtıcı günlük formları kullanılmıştır (ek-2). Yansıtıcı günlükler; öğrencilerin bu süreç içerisinde öğrendikleri bilgilerini, düşüncelerini ve fikirlerini kaydettikleri günlüklerdir. Yansıtıcı günlükte öğrencilerin kazandıkları bilgilerini nedenleri ile cevaplandırabilecekleri sorular sorulmasına dikkat edilmiştir.

3.3.3. Araştırmacı Notları

4 haftalık uygulama süresince 2 saatlik ders saati içerisinde araştırmacı notları veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Not almayı kolaylaştırmak amacıyla gözlem formu (ek-3) oluşturulmuştur. Yapılan her uygulama sırasında araştırmacı notları formları doldurulmuştur.

3.3.4. Öz Değerlendirme Formu

Yansıtıcı günlüklerde öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri amacıyla 1 ile 10 arasında puanlandırma yapmaları istenmiştir. Ders esnasında birçok öğrenci konuyu anladığını belirtmiştir. Kendilerine yüksek puan veren öğrencilerin bazıları aşağıdaki cevapları vermiştir:

"Gayet iyi öğrendiğimi düşünüyorum." (3)

"Uygulamalı derste daha iyi anladım." (5)

Öğrencilerin kendilerine düşük puan verip zorlandıkları yerin bağıl nemin ölçülmesinden sonra yapılan hesaplama olduğunu belirtmişlerdir. Değerlendirme esnasında kendine düşük not veren öğrenciler aşağıdaki yorumları yapmıştır:

"Bağıl nemi tanımını anlamada biraz zorlandım." (1)

"Birçok şeyi öğrendim fakat biraz aklım karıştı." (2)

Üstün yetenekli öğrenciler özgüvenli ve anlama yetenekleri yüksek olduğundan öz değerlendirme formunu doldururken herhangi bir zorluk yaşamamışlardır. Uygulanan programın sonunda öğrenciler ile görüşme yapılmış, öğrencilerin izinleri doğrultusunda görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Öğrencilerle toplu görüşmeler yerine öğrencilerin birbirlerinden etkilenmesini önlemek için öğrencilerle farklı zamanlarda birebir görüşmeler yapılmıştır.

3.4 Programı Uygulama Süreci

3.4.1 Programın Birinci Haftasındaki Uygulama Süreci

Konu: NEM VE YAĞIŞ

Tarih: 11-15 MART

Süre: 2 ders saati (40'+40')

Kazanım: 9.1.11 İklim elemanlarının oluşumu ve dağılışını açıklar.

Zenginleştirme Kazanımları:

Kimya

9.4.3.5 Atmosferdeki su buharı

9.4.3.6 Sıcaklık ve bağıl nem ilişkisi

Coğrafi Beceriler:

- Coğrafi soru sorma
- Coğrafi bilgiyi organize etme
- Coğrafi bilgiyi analiz etme

- Coğrafi soruları cevaplandırma

Hedef ve Davranışlar:

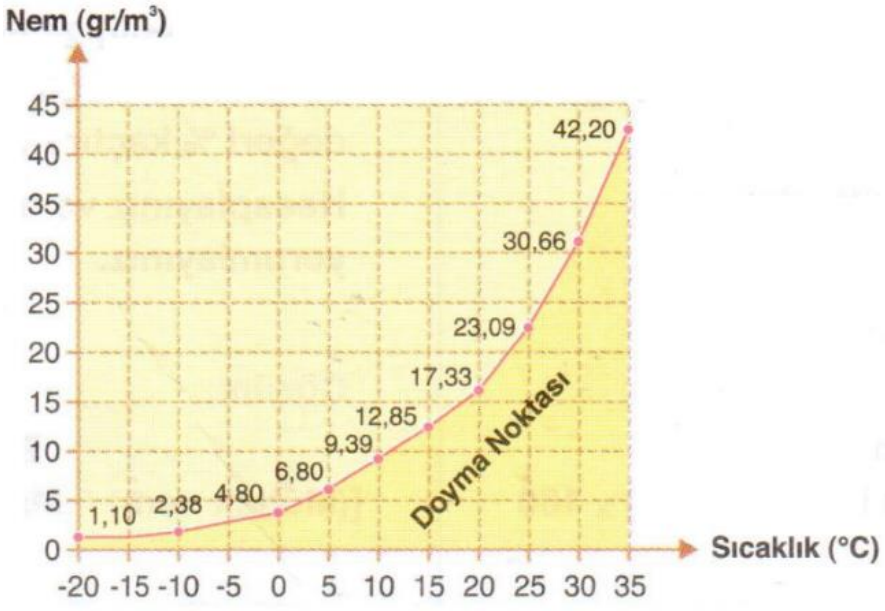
- İklim elemanlarından nemlilik ve yağış oluşumunu açıklar.
- Yağış oluşumu için gerekli hava şartlarını ayırt eder.

Dersin İşlenişi:

- Dersin başında öğrenciler gruplara ayrılır ve öğrencilerle yağış oluşumunun nasıl gerçekleştiği üzerine konuşulur.
- Tahtaya yağış konusu ile ilgili temel kavramların tanımları yazılır. Kavramlardan ne anladıkları öğrencilere tekrar sorularak fikirleri alınır.
- Grupların fikirleri alındıktan sonra soru cevaplandırmaları yapılmadan ilk etkinliğe geçilir.
- İlk etkinlikte yoğunlaşma ve yağış ile ilgili deney bulunmaktadır.
- Öğrencilerle deney yapıldıktan sonra öğrencilere mutlak nem, maksimum nem, bağıl nem, doyma noktası kavramları, bu kavramların sıcaklıkla ilişkisi, yoğunlaşma ve yağış oluşumu üzerine konuşulur.

ETKİNLİK NO 1: Bu dersteki aktivitede sınıf gruplara ayrılır.

KONU: Bağıl Nemin Ölçülmesi

Tablodaki veriler kullanılarak 1 metal bardak, su, buz küpleri, suyun sıcaklığını ölçmek için termometre ve suyu karıştırmak için bir çay kaşığı yardımı ile sınıf ortamında havanın bağıl nem oranının ölçülmesi

Deneyin yapılışı:

Havanın yağış olasılığını sınıf içinde ölçebilmek için öncelikle;

- Bir metal bardağın içine oda sıcaklığında bir miktar su dökülür.
- Ardından termometre bardağın içine konulur ve bardak içindeki su, çay kaşığı ile bir süre karıştırılır.
- Belli bir süre bekledikten sonra termometrenin gösterdiği sıcaklık değeri kaydedilir. Bu sıcaklık değerinde havanın taşıyabileceği maksimum nem miktarı tablodan kontrol edilerek kaydedilir. Bu değer ölçüm yapılan andaki hava sıcaklığında havanın maksimum nem miktarını göstermektedir.
- Daha sonra termometreyi sudan çıkarmadan bardağın içine ufak buz taneleri yavaş yavaş ilave edilmeye başlanır.
- Buzlar ilave edilirken su karıştırılmaya devam edilerek bardak içinde her yere eşit olarak dağılmasına imkân verilir.
- Buz ilave etme ve karıştırma işlemi metal bardağın dış yüzeyinde su damlacıkları oluşmaya başladığı ana kadar devam ettirilir.
- Bardak üzerinde oluşan su damlacıkları, giderek soğuyan bardağın dış yüzeyine değen havanın doyma noktasına ulaştığını göstermektedir.
- Bu nedenle su damlacıkları görülür görülmez termometrenin gösterdiği sıcaklık değeri de kaydedilir.
- Daha sonra ikinci olarak ölçülen sıcaklık değerindeki bir havanın taşıyabileceği maksimum nem miktarı tablodan tespit edilir.
- Tespit edilen bu nem miktarı havada ölçüm yapılan anda mevcut bulunan mutlak nemi göstermektedir.
- Sonuç olarak elde edilen mutlak nem maksimim nem miktarına bölünerek havanın bağıl nemi tespit edilir.

3.4.2 Programın İkinci Haftasındaki Uygulama Süreci

Konu: Büyük İklim Tipleri

Tarih: 18-22 MART

Süre: 2 ders saati (40'+40')

Kazanım: 9.1.12 Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur.

Zenginleştirme Kazanımları:

Biyoloji

10.3.1.1. Ekosistemin canlı ve cansız bileşenleri arasındaki ilişkiyi açıklar.

10.3.1.2. Canlılardaki beslenme şekillerini örneklerle açıklar.

10.3.3.2. Biyolojik çeşitliliğin yaşam için önemini sorgular.

10.3.3.3. Biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik çözüm önerilerinde bulunur.

11.2.1.1. Komünitenin yapısına etki eden faktörleri açıklar.

11.2.1. Komünite Ekolojisi

Coğrafi Beceriler:

- Coğrafi soru sorma
- Coğrafi bilgiyi organize etme
- Coğrafi bilgiyi analiz etme
- Coğrafi soruları cevaplandırma

Hedef ve Davranışlar:

- Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunabilmesini sağlamak
- Öğrencilere coğrafi soru sorma ve cevaplandırma becerilerini kazandırmak
- Dünyada görülen iklim tiplerinin özelliklerini çok farklı yollardan tanımlayabilmek

Dersin İşlenişi:

- İlk önce gruplara dörder adet iklim özelliklerini gösteren fotoğraflar dağıtılır. Bu fotoğrafla iklim özelliklerini, doğal bitki örtüsünü hayvan türlerini, günlük yaşamdan görseller içermektedir.
- Öğrenciler ellerindeki fotoğrafları iklim özellikleri ve doğal bitki örtüsü özellikleri başta olmak üzere ayrıntılı incelemeleri istenir.
- Ardından öğrencilere; ellerindeki görsellere bağlı olarak hangi coğrafi soruların sorulabileceği sorulur.
- Her gruba birer boş dünya haritası dağıtılarak sorulardan birini inceleme görevi verilir.
- Öğrencilerin sorularına karşılık hipotez geliştirmeleri istenir.
- Sonra ellerindeki verilere göre görselleri sınıflandırarak görsellerin içerdiği bölgeleri dünya haritası üzerinde işaretlemeleri istenir.
- Dersin sonunda gruplardan bir tanesi araştırmanın sonucunu sınıfa açıklar.
- Ardından öğrencilere son 10 dakika süre vererek diğer grup çalışmalarını incelemeleri istenir ve kendi yapmış oldukları haritalardaki dağılımları gözlemlerler.
- Sonuç olarak öğrenciler her grubun yapmış olduğu haritalar doğrultusunda dünyada görülen iklim tiplerinin ve doğal bitki örtülerinin dağılışını ve aynı zamanda bölgelerin birbirlerine göre iklim tipleri ve doğal bitki örtüleri farklılıklarını gözlemler.

ETKİNLİK NO 2:

KONU: Büyük İklim tipleri

Fotoğraf 1.

Fotoğraf 2.

Fotoğraf 3.

Fotoğraf 4.

Fotoğraf 5.

Fotoğraf 6.

Fotoğraf 7.

Fotoğraf 8.

Fotoğraf 9.

Fotoğraf 10.

Fotoğraf 11.

Fotoğraf 12.

Fotoğraf 13.

Fotoğraf 14.

Fotoğraf 15.

Fotoğraf 16.

Fotoğraf 17.

Fotoğraf 18.

3.4.3 Programın üçüncü haftasındaki uygulama süreci

Konu: Büyük İklim Tipleri

Tarih: 25-29 MART

Süre: 2 ders saati (40'+40')

Kazanım: 9.1.12 Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur.

Zenginleştirme Kazanımları:

Matematik

9.5 Veri

9.5.1.1 Bir veri grubuna ilişkin histogram oluşturur.

9.5.2.1 Gerçek hayat durumu yansıtan veri gruplarını uygun grafik türleri ile temsil ederek yorumlar.

Coğrafi Beceriler:

- Coğrafi soru sorma
- Coğrafi bilgiyi organize etme
- Coğrafi bilgiyi analiz etme
- Coğrafi soruları cevaplandırma

Hedef ve Davranışlar:

- Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunabilmesini sağlamak.
- Öğrencilere coğrafi soru sorma ve cevaplandırma becerileri kazandırmak.
- Dünyada görülen iklim tiplerinin özelliklerini çok farklı yollardan tanımlayabilmek.

Dersin İşlenişi:

- Bir önceki derste oluşturulan gruplar tekrar bir araya gelir.
- Grupların her birine sıcaklık ve yağış dağılışı gösteren tablolar ile birer milimetrik kâğıt dağıtılır.
- Öğrencilerden tablolardaki verilerden yararlanarak iklim grafiği oluşturmaları istenir. Öğretmen çalışma esnasında öğrencilere rehberlik yapar.
- Birinci dersin sonunda gruplardan bir tanesi oluşturulan iklim grafiğini sınıfa yorumlar.
- İkinci ders, önceki hafta dağıtılan fotoğrafların hangi iklim grafiğine ait olduğu gruplara sorulur.
- Grupların aralarında tartışarak fotoğraflar ile iklim grafiklerini eşleştirmeleri istenir.
- Dersin son 10 dakikası grup sözcüleri eşleştirmenin sonucunu sınıfa açıklar.

ETKİNLİK NO 3:.

	January	February	March	April	May	June	July	August	September	October	November	December
Avg. Temperature (°C)	10.4	11	13.6	17.2	20.7	24.5	27.3	27.7	25.6	21.7	16.7	12.3
Min. Temperature (°C)	6.4	6.9	9.1	12.8	16.6	20.8	24.1	24.2	21	16.4	11.7	8.2
Max. Temperature (°C)	14.5	15.2	18.1	21.6	24.9	28.2	30.5	31.2	30.2	27	21.7	16.5
Avg. Temperature (°F)	50.7	51.8	56.5	63.0	69.3	76.1	81.1	81.9	78.1	71.1	62.1	54.1
Min. Temperature (°F)	43.5	44.4	48.4	55.0	61.9	69.4	75.4	75.6	69.8	61.5	53.1	46.8
Max. Temperature (°F)	58.1	59.4	64.6	70.9	76.8	82.8	86.9	88.2	86.4	80.6	71.1	61.7
Precipitation / Rainfall (mm)	122	89	64	41	31	12	10	5	9	49	82	138

Süre: 2 ders saati (40'+40')

Kazanım: 9.1.12 Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur.

Zenginleştirme Kazanımları:

Biyoloji

10.3.1.1. Ekosistemin canlı ve cansız bileşenleri arasındaki ilişkiyi açıklar.

10.3.1.2. Canlılardaki beslenme şekillerini örneklerle açıklar.

10.3.3.2. Biyolojik çeşitliliğin yaşam için önemini sorgular.

10.3.3.3. Biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik çözüm önerilerinde bulunur.

11.2.1.1. Komünitenin yapısına etki eden faktörleri açıklar.

11.2.1. Komünite Ekolojisi

Coğrafi Beceriler:

- Coğrafi bilgiyi organize etme
- Coğrafi bilgiyi analiz etme

Hedef ve Davranışlar:

- Öğrencilerin coğrafi soru sorma becerilerini kazandırıp diğer coğrafi becerileri kullanarak bu sorulara cevap vermelerini sağlamak
- Dünyada görülen iklim tiplerinin özelliklerini çok farklı yollardan tanımlayabilmek

Dersin İşlenişi:

- Öğrencilere yeryüzünde görülen iklim tipleri, doğal bitki örtüleri ve hayvan biyomlarını anlatan bir belgesel izletilir.
- İkinci ders belgeselde en çok ilgilerini çeken bölümleri belirtmeleri ve nedeni ile açıklamaları istenir.

- Farklı iklimlerde yaşayan hayvanların fiziksel görünümünün yaşanılan coğrafya ile ilgili olup olmadığı hakkında düşünmeleri, aynı iklim tipinde yaşayan canlıların ortak yönlerinin belirlenmesi amaçlanır.

3.4.4. Programın Dördüncü Haftasındaki Uygulama Süreci

Konu: Büyük İklim Tipleri

Tarih: 25-29 MART

Süre: 2 ders saati (40'+40')

Kazanım: 9.1.12 Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur.

Zenginleştirme Kazanımları:

10.3.1.1. Ekosistemin canlı ve cansız bileşenleri arasındaki ilişkiyi açıklar.

10.3.1.2. Canlılardaki beslenme şekillerini örneklerle açıklar.

10.3.3.2. Biyolojik çeşitliliğin yaşam için önemini sorgular.

10.3.3.3. Biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik çözüm önerilerinde bulunur.

11.2.1.1. Komünitenin yapısına etki eden faktörleri açıklar.

11.2.1. Komünite Ekolojisi

Coğrafi Beceriler:

- Coğrafi soru sorma
- Coğrafi bilgiyi organize etme
- Coğrafi bilgiyi analiz etme

- Coğrafi soruları cevaplandırma

Hedef ve Davranışlar:

- Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunabilmesini sağlamak.
- Öğrencilere coğrafi soru sorma ve cevaplandırma becerileri kazandırmak.
- Dünyada görülen iklim tiplerinin özelliklerini çok farklı yollardan tanımlayabilmek.

ETKİNLİK NO 4:

BBC Yeryüzü Belgeseli

Dersin İşlenişi:

- Bir önceki derste oluşturulan gruplar tekrar bir araya gelir.
- Öğrencilere BBC yeryüzü belgeseli izlettirilir.
- İkinci ders, önceki hafta dağıtılan fotoğraflar ile izledikleri belgesel arasında ilişki kurmaları istenir ve öğrencilerden tek tek yorum alınır.

3.5. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlenmesi

Araştırmada nitel veriler toplanarak içerik analizinden yararlanılmıştır. Bu analizde birbirine benzeyen kavramlar belirli bir çerçevede düzenlenerek yorumlanmıştır. Görüşme sırasında öğrencilerin yanıtları not alınmıştır. Alınan notlar sonucu yansıtıcı günlüklerin de güvenirliliği için bir coğrafya öğretmeni ile fikir birliği oluşturulmuştur. Öğretmenimizle birlikte sonuçlara göre belirli kavramlara ulaşılmıştır. Gizlilik ilkesi sebebiyle öğrenciler numaralandırılmış ve bu numaralar parantez içinde belirtilmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine yönelik elde edilen veriler ve tartışma yer almaktadır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma

"Akranlarının gelişiminden farklı özelliklere sahip olan üstün yetenekli çocukların eğitiminde coğrafya öğretiminin önemi nedir?"

Coğrafya tüm insanların, yaşadığı yeri ve dünyayı anlamalarını ve anlamlandırmalarını sağlayan bir bilim dalı olmasından dolayı oldukça önemlidir. Öğrenciler; coğrafya eğitimi ile dünyayı algılama, anlama ve değerlendirme açısından yaşadığı alandan küresel ölçeğe doğa ve insana ait sistemlere yönelik coğrafi bilinç kazanırlar (MEB,2005). Bu bağlamda coğrafya, sadece insanların yaşadığı yer ile sınırlı olmayıp olayları küresel boyutta da düşünebilme becerisi elde etmeye yarar. Coğrafya dersinin öneminden dolayı insanların coğrafi bilinç kazanmaları, özellikle toplumda etkili olacak hedef gruplardan olan üstün yetenekli öğrencilere bu coğrafi bilinci kazandırmanın oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle coğrafyanın karmaşık yapısı nedeniyle tek bir zekâ alanına hitap etmemesi hem sosyal hem de fen bilimlerini kapsayan farklı yöntemler kullanılması nedeniyle coğrafya birden fazla zekâ alanına hitap etmektedir (Artvinli, 2010). Fen ve sosyal bilimler içerisinde en geniş laboratuvar olan coğrafya, akranlarının gelişiminden farklı karakteristik özelliklere sahip olan üstün yetenekli çocukların diğer bilimlerden çok daha fazla dikkat çekici olduğu araştırmacının aldığı notlarda şu şekilde ifade edilmiştir:

Öğrenciler, ders esnasında yağış ile ilgili deney yaparken farklı disiplinler arasında bağlantı kurmaya çalıştılar ve kendi aralarında tartıştılar. Coğrafya dersinin diğer disiplinlerle olan bağlantılarının fazla olması bu dersi öğrenirken aslında diğer derslerine de katkı sağladıklarını fark ettiler. Öğrenciler teneffüste kendi aralarında bu konu üzerine konuştular ve bu düşüncelerini ders öğretmenleri ile paylaştılar.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma

“*Üstün yetenekli öğrencilerin öğrenmeye yönelik ilgilerini ve güdülerini sağlamak amacıyla farklılaştırılmış sınıf nasıl oluşturulur?”*

Araştırmada farklılaştırılmış sınıf yaratmak için sınıf içi etkinlikler farklı düzeydeki öğrencilerin, farklı ihtiyaçlarına yanıt verecek şekilde düzenlenmiştir. Buna bağlı olarak zenginleştirme ile müfredatın kapsamı genişletilerek ve disiplinler arası entegrasyon ile ileri düzey konulara yer verilecek şekilde öğretim programı planlanmış ve uygulanmıştır. Seçilen zenginleştirme konuları, öğrencilerin grup çalışmaları, inceleme-araştırma, problem çözme niteliğindedir. Hazırlanan öğretim programının uygulama sürecini ayrıntılandırmak için araştırmacı notları üstün yetenekliler için farklılaştırılmış sınıf yaratmanın coğrafya eğitiminde oldukça etkili olduğunu göstermiştir. Araştırmacı notları farklılaştırılmış sınıf ortamındaki gözlemleri şu şekildedir:

“Öğrenciler, deney yaparken daha önce coğrafya dersinde böyle bir çalışma yapmadıklarını dile getirdiler. Coğrafya dersinde deney yaparak dersi uygulamalı hale getirmenin çok daha zevkli olduğunu belirttiler. Deney sonrasında ise başlangıçta nemlilik ve yağış konusundan çok korktuklarını ancak yapılan deneyle kavramları ezberlemek zorunda olmadıklarını çünkü her kavramın ne anlama geldiğini uygulamalı olarak öğrendiklerini belirttiler”.

İklim grafiği çizerken araştırmacının aldığı notlar aşağıda belirtilmiştir:

“İklim grafiği çizme yöntemleri öğrencilere anlatılırken üstün yetenekli öğrenciler de dahil sınıfın tamamının başaramayacağı korkusu hakimdi. İlk ders sıcaklık grafiği çizmeye başladıklarında üstün yetenekli öğrenciler nerdeyse hiç soru sormadan grafiği tamamladılar. Normal akranları ise öğretmen koçluk yaparak, birebir yardım ederek grafiği tamamladılar. İkinci ders yağış grafiği çizilirken üstün yetenekliler ve normal akranları hiç zorlanmadan grafiği tamamladılar”.

Öğrencilerin tamamının yapılan etkinliklere doğrudan katılım göstermesi ve yaparak-yaşayarak öğrenmesi sağlanmıştır.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma

"Coğrafya eğitiminin üstün yeteneklilere aktarımı nasıl olmalıdır?"

Türkiyedeki coğrafya bilimi, teknolojiden faydalanarak toplumsal birçok sorunun çözümünde etkin kullanılmamaktadır. Oysa birçok Batı toplumunda bu disiplin bilgisayar ve internet destekli kullanılmaktadır. Özellikle coğrafi bilgi sistemlerinin (CBS) bu alanda başı çektiği ve coğrafya eğitimine uyarlamasına yönelik yapılan çalışmaların önemli bir yer tuttuğu görülmektedir (Lemberg and Stoltman 1999, Bednarz 2004, akt., Dikmenli ve Aslan, 2009: 30). Coğrafya eğitiminde öğrenme ortamlarının farklılaştırılması üstün yetenekli öğrencilerin konu alanlarını da farklı şekilde keşfetmelerini sağlayacaktır. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal akranlarının bir arada bulunduğu sınıfta coğrafya eğitiminde zenginleştirilmiş eğitim programının uygulanması ile tüm öğrencilerin kavramaları keşfedebildiği, uygulama yapabildiği, üstün yetenekli öğrencilerin ise öğrendiklerini genişletme ve uygulama fırsatı bulduğu görülmüştür. Konu ile ilgili araştırmacı notları aşağıdaki gibidir:

"Öğrenci gruplarına Dünya'nın farklı bölgelerine ait fotoğraflar dağıtıldı. Üstün yetenekli öğrenciler ile normal akranlarından oluşan karma gruplarda; normal öğrenciler fotoğrafları yorumlarken 'nerede' sorusuna cevap aradılar. Üstün yetenekli öğrenciler ise 'nerede, nasıl, neden' sorularına cevap aradığı gözlenmiştir."

Bir başka etkinlikte Dünya'da görülen büyük iklim tipleri ve bitki-hayvan biyomlarını tanıtmaya yönelik öğrencilere yeryüzü belgeseli izlettirilmiştir. Öğrencilerin bu uygulamaya ilişkin araştırmacı notları aşağıdaki gibidir:

Öğrenciler deney yaparken yaşadıkları heyecan ve duyguların aynısını belgesel izlerken de yaşadılar. Ekvatoral bölgenin yağmur ormanları öğrencilerin oldukça dikkatini çekti. Güneydoğu Asya'da Himalayalar'ın güneyinde görülen muson iklimi ile kuzeyinde görülen çöl ikliminin etkileri öğrencilerin oldukça dikkatini çektiği görüldü. Öğrenciler molada bile kendi aralarında bu konu üzerine konuştular.

Alınan notlarda da görüldüğü gibi öğrenciler ilk kez gördükleri farklı konularda istekli ve heyecanlı davrandıkları söylenebilir. Coğrafya eğitimi programı, öğrencilerin

dikkatini çekecek, heyecan uyandıracak, günlük hayat ile ilişkilendirebilecek şekilde hazırlanmalıdır.

Öğrencilerin yansıtıcı günlüklerde dikkat çeken yanıtlarından bazıları şöyledir:

"Kendim hesaplamalar yapmayı seven birisiyim. Bu hesaplamalar somut bir şeye dönüşünce daha çok eğleniyorum. Bir de sadece oturup öğretmeni dinlemek yerine hem dinleyip hem de kendim bir şeyler yapmak daha zevkli. (3)

"Coğrafyayı farklı şekilde işledik. Coğrafya bize hep dağ, akarsu isimleri ezberlettiler. Coğrafyayı hep ezber yaparak öğrenebilirsin dediler, öyle değilmiş." (4)

"Etkinlikler eğlenceliydi, konuyu anladım. Herkes derse katıldı, ders çok zevkliydi" (1)

"Ders eğlenceliydi sıkılmadım, normalde ben çok çabuk sıkılırım." (5)

Öğrencilerin verdiği cevaplara göre derste pasif kalmadıkları, dersten zevk aldıkları ve tüm bunlara bağlı olarak derste kalıcı öğrenmenin gerçekleştiği görülmüştür. Üstün yetenekli öğrenciler çabuk sıkılır ve ilgileri çabuk dağılır. Bu sonuçlara bakıldığında yapılan programın üstün yetenekli öğrencilerde olumlu sonuçlar verdiği gözlenmiştir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma

"Üstün yeteneklilerin coğrafya dersini anlama yolları nelerdir?"

En iyi coğrafya öğrenim yolu öğrencinin derse aktif olarak katılımı ile mümkündür. Bu sayede öğrenci, coğrafyanın sadece bir bilgi yığını olmadığını anlar ve günlük hayattaki mekâna bağlı birçok problemi çözme becerisi gelişir. Coğrafya orta öğretim programı, yapılandırmacı öğrenme teorisinin öngördüğü şekilde coğrafya derslerinin aktif öğrenmeye ve sorgulamaya dayalı gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Araştırmada hazırlanan coğrafya öğretim programında öğrenciler aktif hale getirilirken öğrenme yöntemleri arasındaki farklar da göz önünde bulundurulmuştur. Sınıf içinde üstün yetenekli öğrenciler ile normal akranlarının farklı şekilde öğrendiği göz önüne alınarak onların hem tek başlarına hem de grup olarak çalışabilecekleri etkinlikler

tasarlanmış ve uygulanmıştır. Farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanılarak işlenen derslerde coğrafya dersinin daha anlaşılır ve zevkli olduğu üstün yetenekli öğrenciler tarafından ders sonunda uygulanan yansıtıcı günlük sorularına verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma

Üstün yetenekliler için coğrafya dersi açısından;

- *Ne öğretelim?*
- *Nasıl öğretelim?*

Bu çalışmada sınıf içi etkinliklerle içerik ve becerilerin neyin nasıl öğretilmesi gerektiği sorusuna cevap niteliğindedir. Araştırma bulguları; üstün yetenekliler ve aynı sınıftaki akranları için uygulama, deney, araştırma yapma, problem çözme gibi aktif öğretim yollarının yanında üstün yeteneklileri desteklemek için soyut ve karmaşık öğrenmelerin de sağlanması gerektiği belirlenmiştir.

İçinde bulunulan ve yaşayan coğrafyayı anlatmak, problemleri ve konuları yaşamın içinden vermek ve sınıftaki coğrafyayı gerçek yaşamdaki işleyişi ile anlatmak, öğrencilerin anlatılan coğrafi konuların yerini ve bunları ne amaçla kullanabileceklerini kendi yaşamlarında görmelerini sağlamak (Demirci,2008) “Ne öğretelim?” sorusuna cevap niteliğindedir.

Öğrenciler program sonunda kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirdiklerini, verdikleri cevaplardan anlıyoruz:

“Bu etkinlik sayesinde hangi bölgede hangi iklim tipinin olduğunu tahmin edebilmeye başladım.” (1)

“Etkinlikte olayların nasıl gerçekleştiğini daha iyi anladım. Gerçek hayatta nasıl olduğunu öğrenmem bana yararlı oldu.” (2)

“Yağışın oluşumunu sınıfta görmek, günlük yaşamda olan bir hava olayını sınıfta görmek benim en çok ilgimi çeken yerdi.” (4)

Kullanılan malzemelerle öğrenciler yaparak-yaşayarak öğrenmenin tadına vardılar. Malzemelerin kolay bulunabilmesi, fiyat aralığının uygun tutulması ön planda tutulmuştur. Bu duruma ilişkin araştırmacı notu aşağıdaki gibidir:

Deney etkinliğinin başında, öğrencilerin malzemeleri nasıl kullanacağı konusunda çekingenlik yaşadıkları gözlendi. Malzemeleri rahatça kendilerinin kullanmasına izin verildiğinde çekingenlik ortadan kalktı ve motive oldukları görüldü. Farklı malzemeler kullanılması öğrencinin derse olan ilgisini arttırdı.

Deneyden önce malzeme seçimleri yapılırken bir kimya öğretmeni ile birlikte deney önceden yapılarak olası eksiklikler giderildi. Deneyde kullanılan termometreler oda sıcaklığında suyun derecesinin ölçülmesi ve buz küplerini suya attıktan sonra termometre derecesinin düşüş anı ve sıcaklık ölçümü, sıcaklık ve yağış değerleri aralıklarının nasıl hesaplanacağı uygulama esnasında öğrenci tarafından sağlanmıştır. Uygulama esnasında alınan araştırmacı notları aşağıdaki gibidir:

Öğrenciler birinci etkinlikte oda sıcaklığındaki suyu termometre ile ölçtükten sonra buz küplerini eklemeye başladılar. Altı adet buz küpü atan öğrencilerin bardaklarının dışında su damlacıkları oluşmaya başladı ve tekrar termometreyle suyun sıcaklığını ölçtüler. Altı adetten daha az buz atsalardı bardağın dışında su damlacıkları oluşmayacaktı. Ya da altı adetten daha fazla buz atsalardı buz eridikçe bardaktaki su taşabilirdi. Yağışın oluşabilmesi için sıcaklığın yeterince düşmesi gerektiğini öğrenmeleri açısından deney amacına ulaştı.

Üçüncü etkinlik öncesi yapılan ön çalışmalarda, milimetrik kâğıda çizim yapılırken yağış ve sıcaklık grafikleri aynı grafik üzerinde gösterileceğinden aralıkların birbirlerine uygun olması şartına dikkat edildi.

Programın uygulamasında etkinlik kâğıtları kullanılmıştır. Bu kâğıtlar hazırlanırken yazı puntosu, içerikteki görseller ve önemli noktalara dikkat edilmiştir. Etkinlik örnekleri ek-4'te verilmiştir. Öğrencilerin günlük hayatın içinde bir yerlerde derste öğrendiklerini kullanacaklarını, uygulamalardan dolayı konuları derinlemesine ve ayrıntılı öğrenmenin onları şanslı hissetmelerini sağlamıştır.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma

"Üstün yeteneklilerde coğrafya eğitimin amacı ne olmalıdır? "

Coğrafyanın çağdaş yüzü ile kullandığı modern araç gereçler ve teknikleri bilen ve kullanabilen öğrenciler yetiştirmek, bunların sayılarını çoğaltmak ve hayatın çeşitli alanlarında coğrafyacı kimlikleri ile yer edinebilmelerine yardımcı olmak coğrafya eğitiminin temel amaçlarındandır. Coğrafya bilimi, modern çağda bağımsız bir disiplin olmasına karşın günümüz dünyasında sorunlar çözen yöntemler ve bu yöntemlere teknik bilgilerle yaklaşan bir yapı kazanmıştır. Böylece bu bilim uygulamalı bir boyut kazanıp şehir planlamalarında, arazi kullanımında, yerleşme seçiminde, ekonomik etkinliklerde yararlanılması zorunlu bir konuma gelmiştir. Coğrafya eğitimi ile insan ve mekân arasındaki karşılıklı etkileşim ve bunun sonucundaki değişime de dikkat çekilecektir. Üstün yetenekli öğrencilerin problem çözme becerilerinin yüksek, sözel ve sayısal muhakeme, soyut düşünebilme; fen, matematik, kimya, fizik gibi teknik alanlardaki özel yeteneklere sahip oldukları düşünüldüğünde ortaöğretim coğrafya eğitimi ile edindikleri bilgiler, ileriki dönemde seçecekleri meslek dallarında büyük ölçüde destek sağlayacaktır. Çünkü her meslekte insan tek başına bir çevre oluşturamaz, bulunduğu mekânla etkileşim halindedir.

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Tartışma

"Üstün veya Özel Yetenekli öğrencilerin kendi akranları arasında ve normal sınıflarda tutularak programların gereksinmelerine yanıt verecek şekilde çeşitlendirilmesi yoluyla yapılan zenginleştirme uygulaması coğrafya dersine nasıl entegre edilebilir?"

Öğretim programının içeriği, öğretme yolları ve öğrencilerin bilgiyi öğrenme ve kullanma biçimlerini kapsar (Sak,2012:177). Programın süreç ögesini farklılaştırmada; öğrencilerin öğrenme ve düşünme türlerini, beyin fırtınası yapabilmelerini, öğretimin hızını, araştırarak öğrenmelerini ve bunun için araştırma yöntemlerini öğrenmelerini ve öğretim yollarının çeşitliliğini kapsar (Sak,2012:178).

Bu öğrenme sürecinde öğrencilerin tamamının program uygulanırken uygulamaya doğrudan katılmalarına özen gösterilmiştir. Öğrencilere, sınıfta yapılan uygulamaları daha önceki coğrafya derslerine kıyasla hangi yönlerden farklı olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin ilk verdikleri cevap "deney yapmak" olmuştur. Öğrenciler daha önce coğrafya dersinde deney yapılabileceğini düşünmediklerini söylemişlerdir. Daha önceki derslerde, öğretmenin hep anlattığını, sınıfın hep izlemek zorunda kaldığını dile getirmişlerdir. Öğrencilerin çok yazı yazmayı sevmediklerini ve gereksiz bilgi öğrendiğini hissettiğinde sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu soruya ilişkin verdikleri yanıtlar şöyledir:

"Grafik yorumlamada zorlanıyordum, ancak yaptığımız etkinlikle her tür grafiği yorumlayabilirim." (1)

"Daha önce görmediğim çok farklı etkinlikler yaptık, ardından çözdüğümüz soruları yapabilmek hoşuma gitti. (4)

"Kimya dersinde de deney yapıyoruz ama tam göremiyoruz masanın etrafına doluşuyoruz, arkada kalıyoruz, bu sefer deneyi biz kendimiz yaptık." (3)

"Diğer derslerimde de bana yardımcı olacak konular görmek beni rahatlattı. Artık coğrafyayı çok seviyorum." (2)

"Verdiği bilgi açısından farklıydı, farkı da daha eğlenceliydi." (5)

BÖLÜM V: SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma sonuçlarına ve bu sonuçlardan çıkan önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar ve Tartışma

Uygulanan programda öğrencilerin derste daha aktif olduğu, konu ile ilgili çıkarımları kendilerinin yaptığı, daha az yazıp daha çok yorum yaptıkları görülmüştür. Farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanılarak işlenen derslerde coğrafya dersinin daha anlaşılır ve zevkli olduğu üstün yetenekli öğrenciler tarafından ders sonunda uygulanan yansıtıcı günlük sorularına verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren akranlarının bir arada bulunduğu sınıfta coğrafya eğitiminde zenginleştirilmiş eğitim programının uygulanması ile tüm öğrencilerin kavramaları keşfedebildiği, uygulama yapabildiği, üstün yetenekli öğrencilerin ise öğrendiklerini genişletme ve uygulama fırsatı bulduğu görülmüştür.

Yapılan uygulamalar bazı öğrencileri zorlamış olsa da dersten keyif aldıkları görülmüştür. Bu sonuçlar üstün yetenekli öğrencilerin yeni deneyimlere karşı ilgili, zorlanmalarına rağmen pes etmemeleri, zorlanmanın onlara heyecan vermesi gibi özellikleri ile örtüşmektedir. Yansıtıcı günlüklerde yapılan uygulamalar sonunda kendilerine puan vermeleri istenmiştir. Öz değerlendirme puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür. Uygulamalar esnasında anlamadıkları kısımları sordukları için uygulamaların sonunda anlamadıkları bir yerin olmadığı gözlemlenmiştir. Öz değerlendirme puan ortalamaları yüksek olan puan veren öğrencilerden birkaçının yorumları aşağıdaki gibidir;

"Dersi uygulamalı işleyince daha kolay öğreniliyor, etkinlikler sayesinde daha iyi öğrendim. (1)

"Gayet iyi öğrendiğimi düşünüyorum." (4)

Kendilerine düşük puan veren öğrenciler nereyi neden anlamadıklarını ayrıntılı yazmışlardır. Zorlandıkları yerin genellikle bağıl nemin ölçülmesinden sonra yapılan hesaplamadır. Düşük not veren öğrencilerin yorumlarından bazıları şöyledir;

"Bağıl nemi tanımını anlamada biraz zorlandım." (1)

"Çoğu şeyi öğrendim ama biraz karışıktı." (3)

Bu öğrenme sürecinde öğrencilerin tamamının program uygulanırken uygulamaya doğrudan katılmalarına özen gösterilmiştir. Öğrencilere, sınıfta yapılan uygulamaları daha önceki Coğrafya derslerine kıyasla hangi yönlerden farklı olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin ilk verdikleri cevap "Deney yapmak" olmuştur. Öğrenciler daha önce coğrafya dersinde deney yapılabileceğini düşünmediklerini söylemişlerdir. Daha önceki derslerde, öğretmenin hep anlattığını, sınıfın hep izlemek zorunda kaldığını dile getirmişlerdir. Öğrencilerin çok yazı yazmayı sevmediklerini ve gereksiz bilgi öğrendiğini hissettiğinde sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu soruya ilişkin verdikleri yanıtlar şöyledir:

"Grafik yorumlamada zorlanıyordum, ancak yaptığımız etkinlikle her tür grafiği yorumlayabilirim." (1)

"Daha önce görmediğim çok farklı etkinlikler yaptık, ardından çözdüğümüz soruları yapabilmek hoşuma gitti. (4)

"Kimya dersinde de deney yapıyoruz ama tam göremiyoruz masanın etrafına doluşuyoruz, arkada kalıyoruz, bu sefer deneyi biz kendimiz yaptık." (3)

"Diğer derslerimde de bana yardımcı olacak konular görmek beni rahatlattı. Artık coğrafyayı çok seviyorum." (2)

"Verdiği bilgi açısından farklıydı, farkı da daha eğlenceliydi." (5)

Coğrafya, sadece insanların yaşadığı yer ile sınırlı olmayıp olayları küresel boyutta da düşünebilme becerisi elde etmeye yarar. Coğrafya dersinin öneminden dolayı insanların coğrafi bilinç kazanmaları, özellikle toplumda etkili olacak hedef gruplardan olan üstün yetenekli öğrencilere bu coğrafi bilinci kazandırmanın oldukça önemli olduğu düşünülmektedir

Sonuçlardan yola çıkarak araştırmada uygulanan coğrafya öğretim programı doğrultusunda araştırmacıya verilen öneriler şunlardır:

- Bu öğretim programı 9.sınıf coğrafya dersi "İklim Bilgisi" ünitesi ile sınırlıdır. Bu alanda farklı ünitelerin yer aldığı ve kazanımların farklılaştığı zengin programlar hazırlanabilir.
- Araştırma üstün yetenekli 9. sınıf öğrencileri ile diğer akranlarının bir arada öğrenim gördüğü sınıfta yürütülmüştür. Farklı sınıf düzeylerindeki öğrenciler için de benzer program uygulanabilir.
- Hazırlanan Coğrafya öğretim programı özel bir Anadolu Lisesi'nde uygulanmıştır. Benzer araştırmalar farklı illerde, farklı eğitim kurumlarında uygulanabilir.
- Yapılan bu çalışmanın yöntemine benzer şekilde, farklı gruptaki öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Yurt dışında uygulanan öğretim modellerinin ülkemizde uygulanıp uygulanmamasına yönelik araştırmalar yapılabilir. Bu araştırmalarda uygulanan programların üstün yetenekliler üzerindeki etkileri araştırılabilir.
- Üstün yetenekli öğrencilerin neye ihtiyacı olduğu, ne istedikleri ve nasıl bir ortamda eğitim görmeleri gerektiği analiz edilip eğitimleri için uygun bir program geliştirilebilir.
- Türkiye'de üstün yetenekli öğrencilere yönelik yapılan çalışmaların çoğunluğu ilk ve orta okul düzeyinde olduğu görülmüştür. Lise düzeyinde üstün yetenekli öğrencilere yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Türkiye'de üstün yetenekli öğrencilere yönelik çalışmalar yapılmaya başlansa da söz konusu öğrencilerin derslerine girecek öğretmenlerine yönelik çalışmalar yapılmamaktadır. Bu öğrencilerin sınıf içinde fark edilebilmesi ve yeteneklerine uygun eğitim verilebilmesi için öncelikle öğretmenlerin konu ile ilgili hizmet içi eğitimlerle bilgilendirilmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin üstün yeteneklilerin eğitimi ile ilgili kendilerini geliştirmeleri ve bu öğrencilere yönelik eğitim

programları hazırlamalıdırlar. Bu anlamda öğretmenler özel eğitimin nasıl uygulaması gerektiği ile ilgili araştırmalar yapılabilir.

- Üstün yetenekli öğrencilere yönelik genellikle sınıf içerisinde uygulanabilecek programlar hazırlanmaktadır. Oysaki ders dışı faaliyetler ve alan gezileri ile öğretim programları desteklenebilir. Farklı çalışmalarda alan gezilerine yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Üstün yetenekli öğrencilere dönük, programı zenginleştirme adına diğer disiplinler için de program geliştirme çalışmaları yapılabilir.

Araştırma sonuçlarına göre üstün yetenekli olan ve olmayan öğrencilerin bir arada bulunduğu sınıflarda çalışan öğretmenlere aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Üstün yetenekli öğrencilere coğrafya dersini ilgi çekici hale getirebilmek için öğretmenlerin kapsamlı ders içerikleri hazırlamaları yönünde teşvik edilmeli, içerik kadar ders anlatım şeklinin de önemli olduğu vurgulanmalıdır. Üstün yetenekli öğrenciler için karşılaştırma yapabilecekleri, değerlendirme düzeyindeki sorulara cevap verebilecekleri, araştırma becerilerini geliştirecek öğretim programı hazırlamak bu öğrencilerin derse karşı olan ilgilerini de arttıracaktır. Üstün yeteneklilerin bulunduğu sınıflar için coğrafya öğretim programı hazırlanırken hedefler belirlenmeli, hedeflere ulaşıldıkça yeni hedeflerin belirlenmesi gerekmektedir.
- Yapılan çalışmada öğrencilere öz değerlendirme formu doldurturken öğrencilerin formlara isimlerini yazmalarının isteğe bağlı olduğunu belirtmek özgüven sıkıntısı yaşamadan düşüncelerini ifade etme olanağı sağlamıştır. Bu nedenle öğretim programlarının hazırlanması esnasında her konunun ardından öz değerlendirme formunun hazırlanarak uygulanması yararlı olacaktır.
- Üstün yetenekli çocuklara uygulamalı derslerle farklı konulara yönelik farkındalıklarını arttırmalı, gündelik hayatta karşılarına çıkabilecek bir problemi soru ve cevaplarla beyin fırtınası yaptırarak üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek aldıkları eğitimden doyum almaları sağlanabilir.
- Eğitimde farklılıkların oluşması, öğrencinin bireysel farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Ülkemizde üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesinde WISC-R testi kullanılmaktadır. Test sonuçlarının birçoğu eğitsel amaçlı kullanılmaktan ziyade,

bu testten alınan puan önemsenmektedir. Ancak bu testler öğrencinin hangi alanlarda güçlü veya zayıf olduğu hakkında eğitimcilere net bir fikir vermemektedir. Test sonuçlarına göre eğitimin içeriği ve yöntemi farklılaştırılabilir. Asıl olan çocuk hangi noktadaysa onu; bulunduğu noktadan olabileceği en ileri düzeye, potansiyelinin en tepesine taşımak, kendini gerçekleştirebilmesine olanak tanımaktır.

KAYNAKÇA

Akarsu, F. (Haz. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A.E. Bilgili), (2004*). Üstün Yetenekliler, Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı,* (s. 127-154). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Akkanat, H. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili, (2004). *Üstün veya Özel Yetenekli Çocuklar,* (s. 169-191). Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Akman, Y., Erden, M., (2012). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Aksoy, N. (2003). *Eylem Araştırması: Eğitimsel Uygulamaları İyileştirme ve Değiştirmede Kullanılacak Bir Yöntem.* Ankara*:* Gazi üniversitesi.

Arseven, A., Yeşiltaş, E. (2016). *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Ve Üstün Yetenekli Olmayan Akranlarının Öğrenme Stillerinin Karşılaştırılması***,** (s. 206-219). Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. Malatya: İnönü Üniversitesi.

Artvinli, E., Gülüm, K., Coşkun, S., (2010). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Coğrafya Dersine Karşı Eğilimleri*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. Volume:3. Issue:14

Ataman, A., (1998). *Üstün Zekâlılar ve Üstün Yetenekliler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ataman, A. (2003). *Üstün Zekâlı/Yetenekli Çocuklar. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, (s. 175-197). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Ataman, A., (2004). *Üstün Zekâlı ve Üstün Özel Yetenekli Çocuklar,* (s. 476). Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Balcı, G. (2007). *İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin sözel matematik Problemlerini çözme düzeylerine göre bilişsel Farkındalık becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Birol, C. ve Ergin, A. (2000). *Eğitimde İletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Conklin, W., Frei, S., (2016*). Üstün Zekalı ve Yetenekliler İçin Eğitim Programının Farklılaştırılması*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Çağlar, D., (2004*). Okulda Başarısız Olan Üstün Zekâlı Çocuklar,* (s. 409-415). Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Çapan Eraslan, B. (2010). Öğretmen Adaylarının Üstün Yetenekli Öğrencilere İlişkin Mataforik Agıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3(12), s. 140-154, www.sosyalaraştırmalar.com

Davaslıgil, Ü., (2004). Erken *Çocuklukta Üstün Zekâlı Çocuklara Uygulanacak Farklılaşmış Eğitim Programı*. 1. Türkiye Üstün Yetenekliler Kongresi Yayın Dizisi 1, Seçilmiş Makaleler Kitabı. Çocuk Vakfı Yayınları. İstanbul: Erkan Matbaası.

Demirel, O., Seferoğlu, S. ve Yağcı, E. (2001), *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Demirel, Ö., (2003*). Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı*, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Doğanay, H. (1993*). Coğrafya' da Metodoloji*. MEB Öğretim Kitapları Dizisi, no: 187. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Doğanay, H., (1993). *Coğrafya' ya Giriş; Metotlar, İlkeler ve Terminoloji.* Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

Duman, M., (2013*). Üstün Zekâlı ve Yetenekli Bireylere Yönelik Eğitim Modelleri ve Öğretimsel Uygulamaları*. İstanbul: Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Enç, M., (1979). *Üstün Beyinli Gücü*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.

Erden, M., Akman, Y. (2012*). Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Erdoğan, M.N. (2012). *Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Alanında Uluslararası Politika ve Uygulamaların İncelenmesi ve Değerlendirilmesi Raporu*, (s. 10-11). Ankara.

Eriş, B., (2017). *Her Çocuk Üstün Yeteneklidir*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Erkuş, A., (2009*). Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Flavell, J. H. (1979*). Metacognition and Cognitive Monitoring: A New Area of Cognitive Developmental Inquiry*, American Psychologist. *34*(10), 906–911.

Gardner, H. (2003). *Multiple intelligences after twenty years. Paper presented at the American Educational Research Association*. Chicago, Illinois.

Gür, Ç., (2017). *Eğitimsel ve Sosyal-Duyuşsal Bakış Açılarıyla Üstün Yetenekli Çocuklar.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Gürlen, E., (2018). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitim Uygulamaları*, Ankara: Pegem Akademi.

Johnsen, S.,K., ve Ryser G.,R., (2016). *An Overview of Effective Practices with Gifted Students in General-Education Settings*, Journal for the Education of the Gifted. Vol. 19, No. 4, Pennsylvania State Universty

Karakuş, U. (2007). Deney Yöntemi ve Coğrafya Öğretiminde Kullanılması, (s. 1-19). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi.*

Kılıçer, K. (2017). Web site: https://slideplayer.biz.tr/slide/2894849/

Kingore, B. (2006). *Tiered instruction: Beginning the process. Teaching for High Potential (Winter)*. Retrieved September 3, 2006, from the NAGC

Kuzu, A. (2009). *Öğretmen Yetiştirme Ve Mesleki Gelişimde Eylem Araştırması*. *Uluslararası sosyal araştırmalar dergisi.* 1 (6).

Levent, E. (2011). *Üstün Yetenekli Çocukların Hakları El Kitabı. Ana Baba ve Öğretmenler için*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2005). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP)*. Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP)*. Ankara.

Özbay, Y., (2013). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Özçelik, D.A. (1998). *Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: ÖSYM Yayınları.

Özey, R. (2010). *Coğrafya'da Yapılandırmacı Yaklaşıma Göre Öğretmen-Öğrenci İlişkisi*. R. Özey, S. İncekara (Ed.), Coğrafya eğitiminde kavram ve değişimler içinde (s. 1-9). Ankara: Pegem Yayınları.

Öznacar, M.D., Bildiren, A. (2012*). Üstün Zekâlı Öğrencilerin Eğitimi ve Eğitsel Bilim Etkinlikleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Renzulli, J.S. (1994). *Schools for talent development: A practical plan for total school improvement*. Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.

Renzulli, J.S., Reis, S.M. (1996). *The schoolwide enrichment model: New directions for developing high-end learning. In N. Colangelo&G.A.Davis (Eds.), Handbook of gifted education* (2nd ed., s. 136-154). Boston: Allyn&Bacon.

Robinson, A., Shore, B, Enersen, D., (2014). *Üstün Zekâlılar Eğitiminde En İyi Uygulamalar,* (s. 45-46).

Sak, U., (2009). *Üstün Yetenekliler Eğitim Programları*. Ankara: Maya Akademi.

Sak, U., (2012). *Üstün Zekâlılar Özellikleri, Tanımaları ve Eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.

Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Smutney, J.F. (2000). *Teaching young gifted children in the regular classroom*. Reston, VA: ERIC Clearinghouse on Disabilities and Gifted Education. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 445422).

Sönmez, V. (2010*). Program Geliştirme El Kitabı*. (16. Basım). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şeker, H., (2013). *Eğitimde Program Geliştirme,* (s. 2-4). Ankara.

Taş, H. İ. (2008*)* Coğrafi Beceriler ve Bunları Öğrencilere Kazandırma Yolları. *Doğu Coğrafya Dergisi, 20*, 45-59. Konya: Çizgi Kitabevi.

Tomlinson, C.A. (1997). The dos and don'ts of instruction: What it means to teach gifted learnes well. Retrived September 8, 2006, from the NAGC Website: http://www.nagc.org/CMS400Min/index.aspx?id=659

Tortop, H. S. (2012). Olağanüstü Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitim Sürecinde Radikal Hızlandırma ve Türkiye'nin Durumu. *Yüksek Öğretim ve Bilim Dergisi*, 2(2) 106-113.

Ülgen, G., (1997). *Eğitim Psikolojisi*, İstanbul: Alkım Yayınevi.

Ün, D., Ayaydın, Y., (2018). Bilim ve Sanat Merkezi Öğretmenlerinin BİLSEM ve Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Görüşleri, *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 7 (1) 121-155, Özgün Araştırma Makalesi.

Ünlü, M. (2011) Coğrafya Derslerinde Coğrafi Becerilerin Gerçekleşme Düzeyi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. 11(4), 2155-2172. İstanbul.

Ünlü, M. (2008b). *Coğrafya Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Nasıl Olmalıdır?* R. Özey, A. Demirci (Ed.), Coğrafya Öğretiminde Yöntem ve Yaklaşımlar (s. 275-321). İstanbul: Aktif Yayınevi.

Üstün Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı, 2013 – 2017, Ocak, 2013, Ankara

Winebrenner, S. (1992). Teching gifted kids in the regular classroom. Minneapolis, MN: Free Spirit Publishing.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER DİZİNİ

- Ek 1. Yapılandırılmış Öğrenci Görüşme Formu
- Ek 2. Yansıtıcı Günlük Soruları
- Ek 3. Araştırmacı Gözlem Formu
- Ek 4. Etkinlik Örnekleri
- Ek 5. Etkinlik Fotoğrafları

EK 1. YAPILANDIRILMIŞ ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

1. Coğrafyaya karşı ilgin var mı?

2. Coğrafi olaylar ilgini çeker mi? (Cevap “evet” ise coğrafi olaylardan hangileri daha çok ilgini çeker, nedenleri ile açıklayınız.)

3. İlgini çeken coğrafi olayla ilgili izlediğin belgesel/ film var mı? (Cevap “evet” ise izlediğin belgesel/film tesadüfen mi yoksa merak ettiğin için mi izledin?)

4. Coğrafi olaylardan hangileri günlük yaşamında daha çok etkilidir?

5. Coğrafya ile ilgili araştırma yapmak ister misin?

6. Coğrafya zevkli/eğlenceli mi?

7. Coğrafya sevdiğin dersler arasında mı?

8. Coğrafya dersi sıkıcı mı?

9. Coğrafya dersi çalışırken canın sıkılıyor mu? (Cevabınız “evet” ise nedenlerini yazınız.)

10. Coğrafya ders saatleri yeterli mi?

11. Canın sıkıldığı zaman coğrafya sorusu çözer misin?

12. Coğrafyacı olmak ister misin? (Cevabın olumsuz ise Neden?)

EK 2. YANSITICI GÜNLÜK SORULARI

YANSITICI GÜNLÜK SORULARI

AD-SOYAD:

Değerlendirilen etkinliğin/etkinliklerin ismi veya numarası:

1. Etkinlikle ilgili düşüncelerin nelerdir?

2. Etkinlik sence ne kadar eğlenceliydi, en yüksek "10", en düşük "0" olacak şekilde puanlamanı istersem, bu etkinliğe kaç puan verirdin? Neden?

3. Sana öğretilmek istenen bilgileri, ne kadar öğrendiğini en yüksek "10", en düşük "0" olacak şekilde puanlamanı istersem kendine kaç puan verirdin? Neden?

4. Etkinlikte özellikle ilgini çeken yerler nelerdi?

5. Etkinlikte;

a) sıkıcı bulduğun,

b) değiştirmek istediğin,

c) anlamakta zorlandığın noktalar var mıydı? Varsa nedenini açıklayabilir misin?

EK 3. ARAŞTIRMACI GÖZLEM FORMU

Tarih:

Ders başlama ve bitiş saati:

1. Öğrenciler kaçar kişilik gruplar halinde çalıştılar?

2. Etkinlik föylerinde yazılanlardan farklı hangi materyaller kullanıldı?

3. Hangi yöntem teknikler kullanıldı?

4. Düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik neler yapıldı? (yansıtıcı düşünme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, bilimsel düşünme, analitik düşünme vb.)

5. Öğrencilerin etkinliklere katılımı nasıldı?

6. Öğrencilerin konuları işlerken anlamakta zorlandıkları yerler nelerdi?

7. Öğrencilerin etkinlikleri uygularken yaşadıkları zorluklar nelerdi?

8. Öğrencilerin zevk alarak yürüttüğü etkinlikler hangileriydi?

9. Öğrencilerin etkinlikleri yürütürken sosyal ilişkileri nasıldı?

a. Öğretmen-öğrenci arasındaki

b. Öğrenci-öğrenci arasındaki

EK 4. ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI-1

Öğrenci Adı Soyadı:

Ders: Coğrafya

Etkinlik No: 1

Etkinliğin Adı: Deney yapıyoruz

Etkinliğin Amacı:

- Mutlak nem, maksimum nem, bağıl nem kavramlarını anlama
- Sıcaklık ile yağış oluşumu arasındaki bağlantıyı kurabilme
- Yağış oluşumunu kavrama

Kullanılan Yöntem ve Teknik: Bilimsel Süreç Becerilerine Dayalı Etkinlik

Tahmini Süre: 25 dk

Etkinlikte Kullanılan Araç-Gereçler

- Metal bardak
- Termometre
- Oda sıcaklığında su
- Küçük buz küpleri

Etkinliğin Yapılışı:

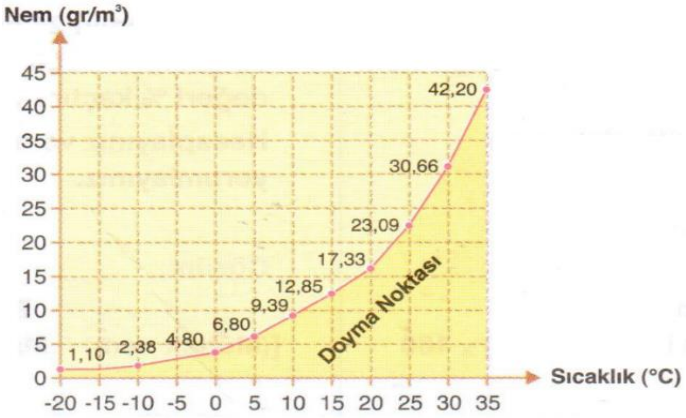
- Bir metal bardağın içine oda sıcaklığında bir miktar su dökülür.
- Ardından termometre bardağın içine konulur ve bardak içindeki su, çay kaşığı ile bir süre karıştırılır.

- Belli bir süre bekledikten sonra termometrenin gösterdiği sıcaklık değeri kaydedilir. Bu sıcaklık değerinde havanın taşıyabileceği maksimum nem miktarı tablodan kontrol edilerek kaydedilir. Bu değer, ölçüm yapılan andaki hava sıcaklığında havanın maksimum nem miktarını göstermektedir.
- Daha sonra termometreyi sudan çıkarmadan bardağın içine ufak buz taneleri yavaş yavaş ilave edilmeye başlanır.
- Buzlar ilave edilirken su karıştırılmaya devam edilerek, bardak içinde her yere eşit olarak dağılmasına imkân verilir.
- Buz ilave etme ve karıştırma işlemi metal bardağın dış yüzeyinde su damlacıkları oluşmaya başladığı ana kadar devam ettirilir.
- Bardak üzerinde oluşan su damlacıkları, giderek soğuyan bardağın dış yüzeyine değen havanın doyma noktasına ulaştığını göstermektedir.
- Bu nedenle su damlacıkları görülür görülmez termometrenin gösterdiği sıcaklık değeri de kaydedilir.
- Daha sonra ikinci olarak ölçülen sıcaklık değerindeki bir havanın taşıyabileceği maksimum nem miktarı tablodan tespit edilir.
- Tespit edilen bu nem miktarı, havada ölçüm yapılan anda mevcut bulunan mutlak nemi göstermektedir.
- Sonuç olarak, elde edilen mutlak nem maksimim nem miktarına bölünerek havanın bağıl nemi tespit edilir.

Etkinliğin bulguları:

a. Oda sıcaklığında su içinde termometrede gördüğünüz ve buzlar eridikten sonra termometrede gördüğünüz sıcaklıkları uygun yere not edin.

Oda sıcaklığı (^{0}C)	Buzlar eridikten sonra ölçülen sıcaklık (^{0}C)

b. Ölçtüğünüz sıcaklık değerlerine göre tablodan mutlak nem ve maksimum nem değerlerini tespit edin.

Mutlak nem	Maksimum nem

Etkinliğin Sonucu:

Bulduğunuz değerlere göre havanın bağıl nemini hesaplayınız.

Etkinliğin Yorumu:

a. Yağış oluşumu ile sıcaklık arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

.....

.....

b. Şiddetli kuraklık yaşanan yerlerde yağış olasılığının düşük olmasının nedenleri neler olabilir, açıklayınız.

.....

.....

c. Maksimum nem değerinin 6,80 olduğu bir hava kütlesinin mutlak nem değeri 15,80 gramdır. Bu hava kütlesinin 1 m^3 değeri için kaç gram yağış oluşur? Hesaplayınız.

ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI-2

Öğrenci Adı Soyadı:

Ders: Coğrafya

Etkinlik No: 2

Etkinliğin Adı: İklimleri tanıyoruz

Etkinliğin Amacı:

- Farklı iklim tiplerine ait özelliklerden yararlanarak "Dünya İklim Bölgeleri" dağılış haritası oluşturabilme.
- Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunma.

Kullanılan Yöntem ve Teknik: Bilimsel Süreç Becerilerine Dayalı Etkinlik

Tahmini Süre: 40 dk

Etkinlikte Kullanılan Araç-Gereçler

- Büyük iklim tiplerine ait görseller
- Dilsiz dünya haritası
- Renkli kalem

Etkinliğin Yapılışı:

- Elinizdeki fotoğrafları, iklim özellikleri ve doğal bitki örtüsü özellikleri başta olmak üzere detaylı bir şekilde inceleyiniz.

Fotoğraf 1.

Fotoğraf 2.

Fotoğraf 3.

Fotoğraf 4.

Fotoğraf 5.

Fotoğraf 6.

Fotoğraf 7.

Fotoğraf 8.

Fotoğraf 9.

Fotoğraf 10.

Fotoğraf 11.

Fotoğraf 12.

Fotoğraf 13

Fotoğraf 14.

Fotoğraf 15.

Fotoğraf 16.

Fotoğraf 17.

Fotoğraf 18.

- Elinizdeki görsellere bağlı olarak coğrafi sorular üretiniz.

Soru1:

……

……

……

Soru2:

……

……

……

Soru3:

……

……

……

Soru4:

……
……
……..

Soru5:

……
……
……

- Sorularınız ile ilgili verileri sınıflandırarak görsellerin bulunduğu bölgeleri, dilsiz dünya haritasında renkli kalemlerle boyayarak gösteriniz.

- Bölgelerin iklim özellikleri ve oluşan doğal bitki örtülerini yazınız.

Fotoğraf 1-2

İklim tipi:

Görüldüğü yerler:

Doğal bitki örtüsü:

Fotoğraf 3-4

İklim tipi:

Görüldüğü yerler:

Doğal bitki örtüsü:

Fotoğraf 5-6

İklim tipi:

Görüldüğü yerler:

Doğal bitki örtüsü:

Fotoğraf 7-8

İklim tipi:

Görüldüğü yerler:

Doğal bitki örtüsü:

Fotoğraf 9-10

İklim tipi:

Görüldüğü yerler:

Doğal bitki örtüsü:

Fotoğraf 11-12

İklim tipi:

Görüldüğü yerler:

Doğal bitki örtüsü:

Fotoğraf 13-14

İklim tipi:

Görüldüğü yerler:

Doğal bitki örtüsü:

Fotoğraf 15-16

İklim tipi:

Görüldüğü yerler:

Doğal bitki örtüsü:

Fotoğraf 17-18

İklim tipi:

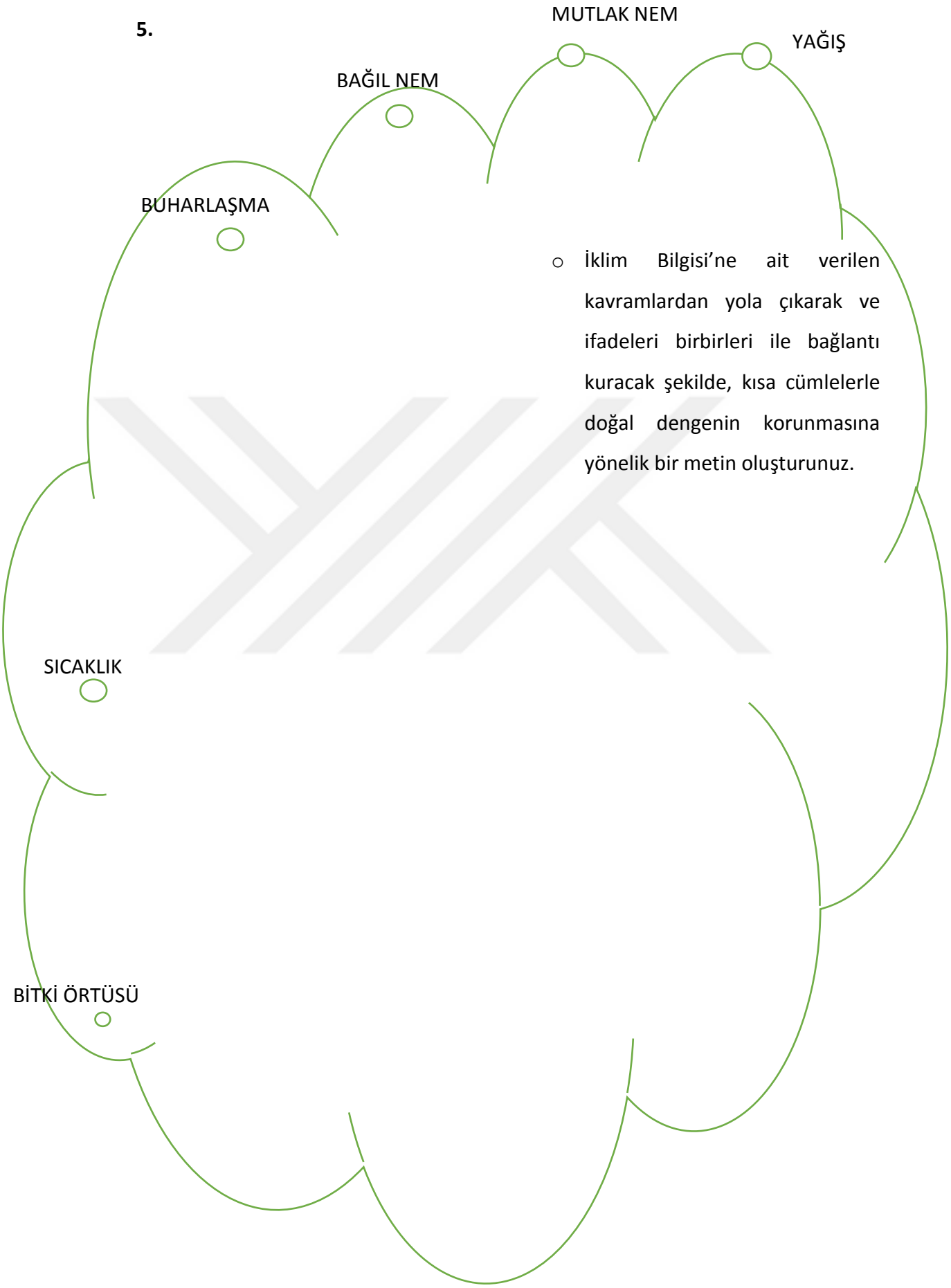
Görüldüğü yerler:

Doğal bitki örtüsü:

Etkinliğin yorumu:

- İklimi etkileyen faktörleri düşünerek görülen iklim tipleri arasındaki farklılıkların nedenlerini açıklayınız.

5.

- İklim Bilgisi'ne ait verilen kavramlardan yola çıkarak ve ifadeleri birbirleri ile bağlantı kuracak şekilde, kısa cümlelerle doğal dengenin korunmasına yönelik bir metin oluşturunuz.

EK 10. ETKİNLİK FOTOĞRAFLARI

